

Pravni čut Slovanov.

S z avstrijskega državnega zbora je z dne 22. maja 1888 je došla svetu v obče, Slovanom pa posebe doslej neznana vest, da Slovani nimajo pravnega čuta. Poslanec, ki se je trudil, da je mogel zaslediti kaj takega, imenuje se dr. Foregger. Ta je izustil navedenega dne med drugim naslednje, izvorno nemške besede: „Der Slavismus ist nun nicht rechtsbildend. — Den Slaven hat man noch nie nachgesagt, dass sie ein rechtsbildendes Volk seien, und wo ein slavisches Rechtswesen sich gebildet hat, dort ruht es auf der Basis der Gewalt-herrschaft. Ich verweise nur auf die Ruthenen, wo die Slaven genug Gelegenheit hätten, ihren Sinn für Recht zur Geltung zu bringen Wenn dem Justizminister die Slavisierung gelingt, dann führt dies zur Asiatisierung Der Slave besitzt in seinem Grundcharakter nicht die Anlage zum Rechtssinn“

Razni slovanski in celó nemški poslanci so odgovorili temu „veščaku“, ki je po svojem poslu jurist, odvetnik. Prav za prav take trditve ne zaslužijo odgovora omikanih ljudij, ker taki poznajo zgodovine vsaj toliko, da sprevidijo takoj neresničnost takega očitania. Ob jednem pozna omikanec iz fiziologiškega in psihologiškega življenja vsaj toliko resnic, da niti divjaku na najnižji stopinji ne odreka pravnega čuta. Saj še živali, zveri se branijo proti napadom, torej proti krivicam drugih zverij; še v teh je torej toliko pravnega čuta, da skušajo zabraniti krivico, če le morejo. Druga je, če podležejo sili, nadsili silovitejšega. Kar se pa dostaje človeštva, čutijo celó najnižja pasma krivico, ki se jim godi; maščevanje se vzbuja v njih, in po svoji moči si skušajo pridobiti zadoščenje.

Germani, Slovani in drugi narodi so poznali maščevanje, in osveta ali, kakor pravijo Slovani še drugače, vražda, mest', mesta krvni, in Nemci Blutrache, — ta vrsta maščevanja še zdaj ni zatrta med slovanskimi narodnostimi. To dokazuje pač, da Slovani niso brez pravnega čuta, tudi tam ne, kjer jih je zavirala tuja sila v razvijanju. Osveta je ob jednem samo tam urejena in

prava osveta, kjer je sorodstvo urejeno med seboj, kjer so župe, in kjer so naposled večje ali manjše zveze žup in občinske skupine. Osveta torej ob jednem ometa očitanje, kakor da bi ne bili Slovani zmožni za pravne uredbe. Jedna in ista organizacija osvete potrjuje, da Slovan ni brezčuten nasproti krivici, in dasi vé osnovati tudi podstavno uredbo, kakó bi se mu bilo braniti proti napadom na življenje svojcev. Zgodovina v tem pogledu, kakor rečeno, ni še pretrgala svojega delovanja. In kakor z mestjo ali osveto, je združena pravna uredba tudi v ruskem „Miru“ in v jugoslovanski zadrugi. Osveta varuje življenje, „Mir“ in zadruga pa varujeta imetje ali prav za prav plod človeškega truda. Slovan, kjer mu ni tujstvo pobralo prvih in lastnih pravnih, recimo, civilnih institucij, je vedel že v pradavnih časih organizovati svoje delo, torej braniti se nasproti takim, ki bi se hoteli rediti in mastiti na njegovih žuljih. Zadruga in „Mir“ sti stari ustanovi, urejeni v zmislu slovanskega pravnega čuta, in še ko bi hotel trditi kdo, da sta vzrasli na podstavi prvega krščanstva, po poročilih apostolskih dejanj, bi to svedočilo v slavo slovanskega pravnega čuta. Kajti potem bi bilo jasno, da nobeno drugo arijsko plemo v Evropi ni bilo toliko plemenito, da bi se bilo držalo prvotnih krščanskih družbenih osnov.

Osveta in gospodarske osnove, ki še živé med Slovani, razkrivajo ne samo pravni čut kot tak, ampak da so Slovani tudi sposobni za pravne organizacije. Te pravne zasnove niso samo fundamentalne v zmislu, da se kako plemo sploh urejuje v kaki obliki, amkak tudi v zmislu pravičnosti. Slovanske pravne uredbe, kakor so se še ohranile, ne kažejo nadsile, gospodstva in robstva; ne kažejo, da bi mogli po njih delati jedni, a drugi brez dela dobro živeti, pa zaukazovati; ne kažejo, da bi bilo možno uiti pravici s kako nevredno odškodnino v denarji in blagu, kjer je nadsila prelila kri bližnjega: — slovanske še žive fundamentalne družinske in družbene uredbe, dokazujejo tako globoko čutjenje o pravici in

pravu, da je treba drugim narodom in plemenom storiti še mnogo, mnogo, predno v tem pogledu — dotečejo Slované! Ravno nemški socijalistični in celó najgloblji teoretiki te vrste niso mogli družega zaslediti spekulativno, nego to, da bo treba vstvarjati proste občine, v katerih oživi morala in pravo, pravo pred vsem tudi v narodnogospodarskem pomenu. In če premišljujemo te spekulativno osnovane načrte, ne razkrivajo v najboljših oblikah nič drugega, kakor to, kar Slovani že imajo od davnih dob, kar imajo Slovani v večji meri, nego samo v kaley.

Kar se pa dostaja posebnega prava, je to nakopičeno v zbornikih vseh Slovanov v večji ali manjši meri, in tega gradiva je še obilo nezbranega. Že zdaj je literatura v tem obziru velikanska. Potem pa imajo Slovani v raznih oddelkih tudi staro, stoletja staro pisano pravo: Hrvatje, Čehi, Poljaki, Srbi, Rusi imajo stare zakonike, in to ne samo po jeden za vsak narod. Ta zabeležena prava so služila slovanskim državam v raznih vekih; države in slovansko pravo v njih zopet ometajo trditev, kakor da bi ne bili Slovani sposobni za pravo in za organizovanje pravnih držav.

Ako so bile te države porušene, bile so mnogo zaradi tega, ker so branile pred azijatskimi četami nižih pasem one narode, katerih zagovorniki očitajo zdaj Slovanom, kakor da bi ne znali ti vstvarjati prava, pravnih osnov. Kdor je ohranil najmanj svojstva, ta bi ne smel očitati Slovanom, da niso pravočutni.

* * *

Nemci so najbolj posnemali Rimljane v osnovi držav in takó imenovanega pozitivnega prava. Rimska država pa je bila osnovana na podstavi nejednakosti, nadsile in prava krivice. Morda bi bili tudi Nemci že dalje prišli ter osnovali zares pravne države, ko bi ne bili posnemali Rimljanov, in ko bi bili nemški stanovi imeli več pravnega čuta za širše narodove množice. Takó pa ima vsa zapadna Evropa sicer pravne države, v zmislu pisanih in zdaj tiskanih zakonov, nikakor pa ne v zmislu dejanske državljanske ravnopravnosti, katera bi v doslednosti skrbela tudi za pravo odškodnino vsakateremu, bodisi gmotnemu ali duševnemu delu. Take vrste delo si mora prava še le iskati toliko pri Nemcih, kakor pri drugih zapadnikih. To je, da kolikor so posnemali slovanski oddelki zapadne narode, ali kolikor so jim ti vsilili svoje državne in gospodarske osnove, tudi ti Slovani ne morejo boljšega pokazati od svojih sosedov. A da so nekateri narodi slovanski jako mnogo tujega prisvojili si v vsem svojem, torej tudi v pravnem življenji, razvidno je najbolj iz tega, da vzhodni Slovani ravno zaradi tujstva nekaterih slovanskih vej niti poštovati več nočejo med slovanski svet. Čez mero odtujili so se Slovanstvu, kakor znano, Poljaki, sešbno poljska zlahta ali poljski doslej vodeči stanovi.

Vzhodni Slovani pa vedó dobro ločiti, kaj je na nekaterih slovanskih narodnostih še starega in kaj je

tujega. Zato pa tudi očitane, da dela poljska narodnost silo in krivico gališkim Rusom, ne zbode toliko nepokvarjenih Slovanov, ampak zadene nasprotno ravno one narode, ki poljsko nadsilo generalizujejo kot občo slovansko lastnost. Poljaki so hodili v šolo na zapad, in če so se tu naučili krivice, je pač to najjasnejši dokaz, kje je v državnih osnovah nadsila doma.

Koliko je v resnici mari nekaterim nemškim strankam, da bi Poljaki prenehali pritiskati in poljačiti gališke Ruse, je dovolj očitno po tem, da iste stranke nikakor nočejo izbrisati iz svojega programa točke, po kateri naj bi se odcepila Galicija od tostranskih avstrijskih dežel, ter Rusi takó izročili Poljakom v še večji meri nego doslej, in je jasno iz tega, da iste stranke ne prenehajo od slučaja do slučaja pogajati se s Poljaki, a to gotovo ne z namenom, da bi se godilo boljše gališkim Rusom.

Sicer se pa iste nemške stranke še zdaj navdušujejo v to, da bi se n. pr. ne spremenil volilni deželni red na Moravskem, ki je Čehom krivičen. In ravno isti poslanec, ki je iz takó ne osnovanih vzrokov očital Slovanom pravno brezčutje, je izrekel to očitane ob priliki, ko se je sam hudoval nad tem, da je avstrijsko justično minister, stvo odpravilo trohico krivice, ki se godi Slovanom, imenoma Slovencem, gledé na vpisovanje v zemljiške knjige.

Konečno pa navajamo ta slučaj samo zaradi odvetnika, ki je Slované hotel potisniti med narode, ki bi bili brez pravnega čuta. V obče je zgodovina dokazala dovolj jasno, med katerimi narodi je ustroj nadsile konstitutiven do današnjega dne.

Pravemu Slovanu niti evropski konstitucionalizem ne ugaja, prvič, ker gospodujejo v njem interesi pojedinih stanov, ne pa narodov povprek, in potem, ker Slovan ne more priznati, da bi vsakodobne, vedno bolj ali manj umetno skrpene večine imele oblast, delati in razglašati „resnico“. Resnica je jedna tudi v političnem in pravnem življenji, in večine s tem, da delajo manjšinam krivice, ne popravijo nadsile. če tudi zabeležijo vsak sklep z večino glasov. Kjerkoli se poprijemlje Slovan ustav, ga je treba umetno za to še le vzgojiti, ker za krivico a priori ni vnet. In ali je sedanji konstitucionalizem, če tudi je pohabljen že pri korenini, morda plod nemški? Ali je pravo, katero vlada na zapadu, brez napak? Kje kujejo socijalistične zakone?

Ali ni v nekaterih zapadnih državah stalno izredno stanje razglašeno nasproti socijalistom? Od kod dobiva socijalizem vedno širših tal? Zakaj se podviže celó Bismarck, ki je vzor zlasti nekaterim pristašem nemških avstrijskih strank, da bi preko raznih stanovskih interesov popravil, kar so ti stanovi zagrešili proti delavcem, proti nemškemu narodu na široko?

Slovanski narodi, dokler so nepokvarjeni, se nikjer ne upirajo odpraviti krivice. Ruski narod n. pr. je sprejel

in sprejema brez vstaj, brez nemirov vsako in velikanske preuredbe, ki se izvršujejo v zmislu poravnania krivic in zjednačevanja pravic. Kakó se to godi pa na zapadu? Dà, na Francoskem so spravili velike ideje v prakso; ali kakó? In, za prelitjem neizmerno veliko krvi, je nastopila zopet reakcija. Ali je vladal v stanovih pravni čut ob takih zgodovinskih katastrofah in prevratih?

Slovan, kakor uči vsa hist.rija, je bil že od začetka celó od tujcev pohvaljen zastran svoje poštenosti; v poštenosti pa čvrsto živi pravni čut. Potegnil pa je za meč proti krivici; in tudi današnji vek svedoči, da s pravnim čutom slovanskim se ni šaliti preveč. Plemena, ki odganjajo krivičnike, plemena, ki snujejo vstaje, da se otresejo nadsilja, pač niso brez pravnega čuta, in da spada k tem plemenom ravno slovansko, je pač znano iz zgodovine in iz sedanjosti. Isti pravni čut je Slovanom, pa tudi drugim, ki dobro vidijo, v tolažbo. Ako se bojé Slovana tu pa tam, pomeni to toliko, kakor da se godi nekje nadsila, ali ne med — Slovani.

Kar pa se naposled dostaje bojazni, da bi zavladal zaradi Slovanstva azijatizem, je povedati, da, ko so onemogli balkanski Slovani pod turško, azijatsko nadsilo, je spala zapadna Evropa politisočletja ter je še celó v našem stoletji pospeševala azijatizem, da še živi pod imenom turške države v Evropi. Ista Evropa podpira še zljaj turški azijatizem in ž njim „pravni čut“, kakor je pri nekat-rih azijatskih pasmih domač. Sicer pa napredki slovanske Rusije v Aziji svedočijo, da ti napredki izpodmikajo druge vrste „azijatizem“, nego je Slovanom lasten. Azijatski narodi so, kakor dokazujejo zapadniki sami, s slovanskim „azijatizmom“ jako zadovoljni, veliko bolj, nego z angleškim „evropeizmom“.

Mi ne potrebujemo spekulacij v pravnem pogledu; dejanja govoré, in ta ne svedočijo zoper slovanski pravni čut, ampak za slovansko pravno čustvo, za pravni razum, kakor ga razodeva že doslej slovanska narava, slovanski značaj.

Podgornik.

O cerkvenih obredih.*)

Iz tega, kar smo navedli doslej, sledi neoporečno, da noben katolik ne more vzeti za zlo Slovencem, ako bi želeli prestopiti od jednega obreda k drugemu, in bi jim ne bilo zameriti niti tedaj, ko bi se ne sklicevali na svoje pralastno lastnino, kakor je to resnično. V to željo, ki je opravičena na vsako stran, utegne, kakor se smemo nadejati vsi, privoliti sveti apostolski stol, zlasti ko ne težimo po tem, da bi se stvari predrugačile nagloma, in ko se odločno izogibljemo vsaki nerednosti. Sveti apostolski stol se ve da bi utegnil pa tudi zavrniti našo željo, kar bi nam bilo jako obžalovati gledé na posledice; ali zato je zopet rimski stol in izključno on pristojen. Kdor bi torej strahujé ali kakor si bodi zaviral slovenski narod, da bi dobile njegove legitimne želje veljavo v Rimu: tak se vtika nepozvan v pristojnost svetega očeta. Kdor pa označuje hrepenenje po kakoršni si bodi obredni spremembi kot nekatoliško ali kot prestopok proti katoliški cerkvi: zaznamuje take apostolske konstitucije kot nekatoliške, po katerih je dovoljeno iz tehtnih vzrokov prestopiti od jednega obreda k drugemu, in katere ravno zategadel določujejo dotično pristojnost.

Latinski živelj deluje gledé na narodnost čez mero v Avstriji in zunaj Avstrije; ta živelj je vsilil slovenskemu prebivalstvu goriške cerkvene pokrajine latinski, torej svoj narodni obred, in si prizadeva gospodstvo, po krivici priborjeno, vedno dalje utrditi in razširiti na

škodo slovanski narodnosti. Zaradi tega je potrebno, da se slovanski živelj brani proti latinskemu življu.

In cerkev ni proti temu. Saj je lahko dokazati, da so celó apostoli želeli zasaditi blagodejno krščansko vero naj prej med svojimi rojaki in še le potem med drugimi narodi. Po sv. Matevži X. 37 je jasno, da je sam Izveličar veliko cenil sorodstvene vezi; saj drugače bi ne bil priznawal ljubezni do sebe, z ljubeznijo do očeta, matere, sina, hčere, ampak v obče samo z ljubeznijo do ljudij. Že pogani so poznali stavke „amor incipit ab ego“ in „qui sibi malus, cui bonus?“ Četrta zapoved začenja z dolžnim spoštovanjem do roditeljev, in vsa stara zaveza ima obilico mest, ki izražajo veliko spoštovanje do sorodstva, in takih ne nedostaje tudi v novi zavezi. Bog in človek sešebno ni zahteval od ljudij, da bi bližnjega ljubili bolj, nego sebe, ampak samo, da ga ljubijo toliko, kolikor same sebe, ker mu je bilo samoljubje samo po sebi umevno. Ako torej slovenski narod zahteva za se samo toliko in nikakor ne več, nego od srca privošči drugim, celó latinski narodnosti, ki mu grozi doma: zaradi tega pač ni očitati ničesar njemu, pač pa vsakomur, ki bi se potegnil za one, ki pritiskajo brez vsake ljubezni do bližnjega slovenski narod. Kdor bi tako ravnal, bi pospeševal jedino narodne in politiške namere tlačiteljev slovenskega naroda.

Tudi katoliška cerkev je vedno zeló spoštovala vezi sorodstva; saj šteje med 7 zakramenti tudi sv. zakon,

*) Iz knjižice „Zur Steuer der Wahrheit“, katere vsebino je priobčil odličen Slovan najprej v „Parlamentärji“ začetkom tega leta.

in mi imamo sklepe ekumenskih sinod, kateri dopuščajo v poganstvu završen zakon še tedaj, ko bi ostal jeden del poganski, in ti sklepi ne zahtevajo, da bi krščanski del ljubil druge kristjane bolj, nego pa svojo pogansko polovico, ker je očitno, da bi bilo kaj tacega proti zapovedi apostola Pavla. Apostolski rimski stol pa je sicer tudi obračal vedno svojo skrb do vzdrževanja družin na velikem, do takó imenovanih narodov. Dà, to skrb do narodov je apostolski stol navedel celó kot vzrok za nedotakljivost raznih cerkvenih obredov, katere so preganjali malenkostni, velikosti katoliške cerkve ne umeči latinisatorji; kajti apostolski stol je kaj prav spoznal, da razni cerkveni obredi so podstava narodnosti, in je hrepenel po tem, da bi se ne škodovali različni narodi. Že poprej je bilo to strogo zaukazano misijonarjem s posebnimi dekreti Congregationis de propaganda fide; vendar slava pristaja učenemu papežu Benediktu XIV., ki je to kot obči ukaz objavil v navedeni okrožnici „Allatae sunt“. Dotično mesto obseza § 48. in se glasi: „ut omnibus patefiat benevolentia, qua Sedes apostolica catholicos orientales complectitur, dum praecipit, ut omnino serventur veteres ipsorum ritus . . . exoptans vehementer, ut diversae eorum nationes conserventur, non destruantur, omnesque (ut multa paucis complectamur) Catholici sint, non ut omnes latini fiant.“

Kakó napačno bi bilo torej trditi, češ, da bi vspevali, da bi se zlasti kulturno razvijali bolje oni narodi, ki imajo cerkev s tujim jezikom, torej s tujim obredom, nego pa oni narodi, kateri uživajo v cerkvi svoj lastni obred, svoj jezik! Saj po takem bi morali vsi latinski

narodi Evrope in južne Amerike, uživajoč narodni cerkveni obred, kulturno zaostati daleč za onimi narodi, kateri imajo cerkve z vladajočim tujim jezikom. V vrsto poslednjih spadajo v oboru katoliške cerkve poleg Poljakov, ki so dospeli na začetek konca svojega obstanka, samo zapadni odrastki Slovanov, torej Čehoslovani, Hrvatje in Slovenci. A jaz bi jedva veroval, da bi kak teh slovanskih narodov bil toliko drzen, da bi se v kulturnem pogledu postavljajal n. pr. nad Francoze; slovenski narod gotovo ne. Jednaka pa je tudi s krščanskimi narodi, ki so zunaj jednote katoliške cerkve, sešebno germanski, vzhodno-slovanski in angleški narodi. Ti narodi ki imajo, kakor latinski narodi, svoj narodni jezik v cerkvi, gledé na razvoj v ničemur ne zastajejo za lastinskimi narodi; narobe, oni vspevajo v mnogem pogledu boljše od teh. Z Madjari je pa najmanj drugače. Kajti ti napredujejo samo v napušnosti, so svet sami za se, zahtevajo torej tudi svoj globus; a oni se razvijajo s tujimi materialnimi in duševnimi silami; njih ni zavidati, in ko bi prilagali njih razvoju kak pomen, je pomisliti, da se je začel ta pomen, kakor pomen na kulturnem polji Germanov in Angležev, še le izza dobe reformacijske, torej od časa, ko je dobil njih jezik veljavo v cerkvi. Voditelji Madjarov so tudi sedaj še protestanti helvetškega izpovedanja, in zato imenuje narod izpovedanje Calvinovo naravnost madjarsko.

Brezvspešno bi si lomili glavo, da bi na zemlji zasledili takih narodov, da bi bili s tem, da vladajo v njih cerkvah obredi in jezik tujih narodov, dospeli do kulturnega ali tudi samó materialnega pomena.

Učna enakopravnost na Slovenskem.

(Konec.)

Gospod državni poslanec Klun nadaljuje:

Da je nam visoka učna uprava le malo naklonjena, se jasno vidi tudi iz drugih slučajev. Nedavno je bilo izpraznjeno skriptorja mesto v Ljubljanski licejski knjižnici. Njen največi zaklad je bogastvo staroslovenskih rokopisov in slovstvenih del sploh v tem jeziku. Omenim le zbirko učenega rojaka našega Kopitarja, in jasno je, da taka zbirka potrebuje slavista, in da bi skriptor moral biti slavist, da bo zbirka na razpolaganje učenjakom, kar je njen namen. Skriptor bi že zaradi tega moral biti slavist, ker je sedanji knjižničar rodem Nemec od Rena ob holandski meji (Čujte! Čujte! na desnici), ki je popolnem nezmožen slovanščine, torej tujec v slavistiki.

Tudi se prezreti ne sme, da ima skriptor vedno opraviti z učenci slovenskimi, katerih jezik bi torej znati moral. Dasi je bilo dovolj sposobnih prosilcev, vendar dala je visoka naučna uprava to službo slovenščine nevedčemu, matematiku. (Čujte! Čujte! in veselost na desnici!) Tako sta v naši knjižnici nameščina dva uradnika, ki ne moreta

razumeti največih zakladov naše knjižnice, kaj li še znanstveno predelavati. Nimam ničesar proti osobi novega skriptorja; morda je izvrsten mož in bo dobro opravljajal službo svojo. Jaz to le zato omenjam, ker se je že dolgo pred imenovanjem čulo, kdo je izvoljen, in sicer na priporočilo višega državnega uradnika, ki se prišteva stranki leve strani visoke zbornice. (Čujte! Čujte! na desnici).

Ker se je uresničila ta govorica pozneje, zopet sklepamo, da visoki učni upravi več velja priporočilo pristaša liberalne stranke, nego znanost in potrebe slovenskih učencev in naroda slovenskega.

Jednako antipatijo kaže učna uprava proti narodu slovenskemu pri ljudskih šolah. Izredno je hitra in odločna z ukazi proti prebivalstvu slovenskemu, a zelo počasna, kadar je treba zanj kaj storiti. Evo Vam dokazov: Nemški „Schulverein“ je pred nekimi leti ustanovil v Ljubljani četverorazredno nemško deško ljudsko šolo, za katero je kranjska hranilnica priskrbela prostore in plačuje velike letne doneske. Gospod naučni minister je tej privatni šoli

hitro dal pravico javnosti; a pri tem ni ostalo. Dasi ta šola mnogo škoduje po ukazu vlade ustanovljeni mestni nemški deški šoli, ker jo učenci obiskujejo jako slabo, in dasi je bilo gotovo, da bo obiskovana še slabše, ako dobi privatna šola nemškega Schulvereina pravico javnosti, vendar je naročila vlada kranjskemu deželnemu zastopu, da razširi mestno deško šolo in ustanovi drugi razred.

Ker pa je šolski gospodarski poročevalec deželne vlade v kranjskem deželnem zboru priznati moral, da tukaj ne zadoščujejo potrebni postavniki pogoji za razširjanje šole, kranjski deželni zbor ni dovolil nepotrebnih stroškov za drugi razred. Vendar je Nj. ekscelencija g. naučni minister nedavno ukazal, da se v prihodnjem letu odpreti mora drugi razred. (Čujte! Čujte! na desnici).

Kranjski deželni zbor bo že znal upirati se temu novemu nasilstvu učne uprave in braniti budgetarno pravico svojo. (Dobro! Dobro! na desnici). Ako Nj. ekscelencija na vsak način hoče imeti to šolo, naj jo vzame v učno upravo, če hoče visoka zbornica dovoliti troške, ali naj jo plača iz svojega pavšala, (Veselost na desnici) ali pa naj se obrne do nemškega „Schulvereina“, ki mu bo že iz hvaležnosti tudi to šolo vsprejel pod svoje varne peruti.

Visoka učna uprava ni tako odločna, ako je kaj storiti za slovensko ljudstvo. (Prav res! na desnici). Nerešene so ostale resolucije gledé srednjih šol in tudi druge potrjene od visoke zbornice gledé učiteljskih pripravnic, ki priporočajo vladi, naj se bolj ozira na slovenščino kot učni jezik na šolah, ki vzgajajo učitelje in učiteljice za slovenske ljudske šole, če tudi je v teh resolucijah dovolj skrbjeno za nemški jezik.

Jednako se godi tudi drugod. Štajerski deželni šolski svet izdal je mnogo ukazov in naredeb, ki imajo namen, popolnoma izpodrinuti slovenske šole na južnem Štajerskem in tako pomečiti prebivalstvo. Več občin, krajnih in okrajnih šolskih svetov vložilo je pritožbe pri učnem ministerstvu proti ukazom deželnega šolskega sveta; če tudi so bile te pritožbe vložene že pred letom, odgovorila je učna uprava še le na jedno, in sicer, to moram priznati, v smislu prosilcev, ker je visoka učna uprava razveljavila naredbo štajerskega deželnega šolskega sveta, ki je hotel nemški učni jezik uvesti že v drugem razredu, in razsodila, da ostane na ljudski šoli v Šmarji pri Jelšah učni jezik slovenski, in da se v nemščini poučujejo le tisti otroci, ki se oglašé za to.

In to je jedina svetla pika, ki brli nam z oblačnega neba učne uprave. (Veselost na desnici). Pa tudi ta odluk nima posebnega pomena, ako pomislimo, da veljá le za ta slučaj in nima veljave ministerijalnega ukaza, ki bi veljal kot vodilo za vsa deželna šolska oblastva. Če pomislimo, da je rekel danes Nj. ekscelencija, da sicer načeloma priznava materni jezik kot opravičen učni predmet, a pristavil, da se bo po teh načelih ravnal v vseh slučajih, kjer se bodo oglasili s pritožbami, potem tudi od te obljube gospoda učnega ministra pričakovati ničesar ne moremo: narodi bi si morali iskati pri ministerstvu pravic svojih le s pritožbami, katere pa rešuje jako počasi, ker se prej vrše vsakovrstne preiskave, ki navadno nimajo ugodnega vspeha. Tako je 1429 starišev slovenskih, v Trstu stanujočih, že 20. marca 1883. leta (Čujte! na desnici.) vložilo pri mestnem zastopu prošnjo za slovensko šolo; jednako prošnjo je vložilo politično društvo „Edinost“. Mestni zbor Tržaški je potreboval poldrugo leto, (Čujte! na desnici.) da je prešel na dnevni red o tej opravičenih zahtevih prebivalstva slovenskega, kakor je razvidno iz njegovega dopisa z dne 15. decembra 1884, št. 33.056. Politiško društvo „Edinost“ pritožilo se je proti

tej naredbi pri cesarskem namestništvu v Trstu. in to je potrebovalo dve leti in pol, (Čujte! Čujte! na desnici.) da je zavrlo pritožbo z dopisom z dne 5. julija 1887. leta. Predsednik društva „Edinost“ se je obrnil že dne 6. avgusta 1887 na visoko učno upravo, a še do danes ni dobil odgovora, (Čujte! na desnici.) tako, da je moral slovenski zastopnik Tržaškega mesta v včerajšnji seji o tem interpelovati gospoda učnega ministra. Gosp. poslanec mesta Prage je včeraj opomnil, da Čehi ne morejo več postati dvorni svétniki, temveč le še vratarji ali uradni sluge. V Trstu pa, gospoda moja, Slovenci in Italijani že več ne bodo mogli biti učitelji. V Trstu namreč imamo šolskega nadzornika, ki ne zná jezika učencev, kakor je včeraj nekdo rekel o nadzornikih v severnih deželah. Dotični šolski nadzornik ni le po rodu, temveč tudi po mišljenji Nemec in je nedavno pretil, da za ljudske šole v Trstu, za italijanske in slovenske, ne bo imenovan drug učitelj, kakor nemški. (Čujte! Čujte! na desnici.) S tem bi bil storjen torej prvi korak za oni veliko-nemški program, ki ga je včeraj razvijal tako krepko prihodnji gospod učni minister, poslanec baron Dumreicher.

Lansko leto dokazoval sem potrebo postave za ljudske šole v Trstu, toda zastoj: visoka učna uprava imela je gotovo preveč posln s srednjimi šolami, ki je je razpuščala, (Tako je! na desnici.) in misliti ni mogla na postavo za ljudske šole v Trstu. Tu gre le, za varstvo prebivalstva slovenskega proti italijanskemu zatiranju, in zato se po mnenji Nj. ekscelencije ravno ne mudi.

Sicer pa moram opomniti da si ne želimo take deželne avtonomije, kakor je v Trstu, marveč hočemo najvišje šolsko nadzorstvo, ki naj skrbi, da imajo vsi narodi po vseh deželah po državnih osnovnih zakonih zagotovljene pravice, in da večine ne bodo zatirale manjšin. (Tako je! na desnici.)

Obrnimo svoje oči iz Trsta v Gorico. Nedavno svet iznenadila je novica, da je tamošnji deželni šolski svet sklenil, uvesti nemščino v vseh, tudi jednorazrednih ljudskih šolah. (Čujte! na desnici.) Kakor sem že omenil, mi znamo ceniti važnost nemščine in ji dati hočemo toliko prostora, kolikor ne škoduje elementarnemu pouku. Vprašam pa, kateri namen pa more imeti nemščina kot obližaten predmet v ljudskih šolah na Goriškem, kjer je po zadnji štetvi 63 odstotkov Slovencev, 36 odstotkov Italijanov in le 1 odstotek Nemcev? (Čujte! na desnici.) In tako more trpeti visoka učna uprava, da more le trenotek veljati sklep, ki nasprotuje jasnim besedam državnih zakonov in državne šolske postave in vsem pravilom zdrave pedagogike? Goriški deželni zbor je tudi soglasno sklenil ugovor proti temu sklepu deželnega šolskega sveta, in gospod učni minister je rekel v budgetnem odseku, da bo rešil ta ugovor po obstoječih postavah. Pričakujemo, da se bo to zgodilo brez pridržka in stranskih vrtic. Opomniti pa moram, da Nj. ekscelencija ne smé tega zmatrati kot koncesijo Slovincem, ker je dolžnost njegova, da razveljavi nepostavne sklepe šolskega oblastva. in ker smo potem zopet tam, kjer smo bili pred tem sklepom. (Tako je! na desnici.)

Kaj naj rečem končno o šolskih razmerah na Koroškem, (Klici na levici: prav nič! — Ugovori na desnici.) kjer visoka naučna uprava še nadalje dopušča zatiranje, ki sem je opisal lani. Ko je v zadnjem zasedanju deželni zbor koroški obravnaval o gradbi prisilne delavnice za koroške prisiljence, ki so sedaj v Ljubljani, priporočal je deželni predsednik koroški prisilno delavnico z opomnjo (Čujte! na desnici.), da se prisiljenci v Ljubljanski prisilnici ne bodo

poboljšali zato, ker ni za to sposobno slovensko narečje v tej prisilni delavnici; (Veselost na desnici.) na to je opomnil poslanec pl. Hillinger, da nikdo drugi ni kriv poslovenjenju tega zavoda. nego gospodujoči sistem, ki uvaja take razmere. Grof Taaffe naj le reče deželnemu predsedniku baronu Winklerju, da naj koroški prisiljenci imajo nemški krščanski nauk, kakor zahteva enakopravnost, in gotovo ga bodo imeli v nemščini in ne v nerazumljivem in nepriljubljenem slovenskem jeziku. Tako telegram v Graški „Tagespost“ z dne 18. januarja t. l. Kakor je obširno razložilo vodstvo Ljubljanske prisilne delavnice v kranjskem deželnem zboru, so se trditve popolnoma neresnične, zato jih je kranjski deželni zbor tudi zavrnil po zasluženji. Toda načelo, na katero naslanjajo se besede koroškega deželnega predsednika in opazka poslanca pl. Hillingerja, je popolnoma resnično. Prisiljenci se ne morejo poučiti in poboljšati, ako poučujejo se celo v krščanskem nauku v nerazumljivem jeziku. Pa to načelo ne velja le za prisiljence, marveč sploh tudi za otroke, ki se tudi ne morejo poučevati in vzgajati v nerazumljivem jeziku, in če se jim razlaga še krščanski nauk v tujem jeziku. Toda ne gospod koroški deželni predsednik, ne šolska oblastva in tudi ne visoka učna uprava nečejo tega načela priznati za slovenske otroke.

Koroški deželni predsednik je rekel v koroškem deželnem zboru l. 1883, „da bo skrbel, da se bodo slovenski otroci učili v materinščini moliti, čitati in pisati. Te lepe besede je koroško prebivalstvo slovensko z veseljem pozdravilo. **Slovenski otroci na Koroškem ne znajo čitati v jeziku svojem, še manj pa pisati,** ker so na teh šolah nastavljeni učitelji, ki ne znajo jezika šolskih otrok. (Poslanec grof Lažansky: Škandal!) Če pa so učitelji, ki morda čutijo ljubezen in željo za slovenski uk, gospoda moja, potem že skrbi koroška deželna šolska oblast, da ti učitelji niso nevarni, in premesti jih v nemške kraje, kjer imajo čas premišljevat, kako velika pregreha je ljubezen do naroda. (Poslanec grof Lasansky: To je absolutno gospodarstvo. — Poslanec dr. Steinwender: Toda res ni!) Ako se mi kaj **tacega očita, morem reči, da vsako stvar dokažem z akti.** Koroški otroci pa tudi moliti ne umejo slovenski. (Čujte! na desnici.) Veroučitelji se vedno pritožujejo o malih vsehah verouka in kot glavni vzrok imenujejo zanemarjenje materinščine, ker se nemščina začne poučevati že v prvem razredu, dočim so se prej v prvih dveh letih učili slovenski. Odtod pride, trdijo veroučitelji, da otroci ne znajo čitati katekizma, torej se tudi ne morejo učiti iz njega.

Na to pritožbo jim je odgovoril knezoškofijski ordinarijat — tudi besede iz dotičnega dopisa — naj iščejo pomoči proti nepravilnostim pri šolskih oblastvih, ki bodo gotovo v interesu ljudskega šolstva objektivno presodila stvar. To se je zgodilo v mnogih krajih, katehetje so se obračali do šolskih oblastev, in jeden je svoji prošnji priložil še peticijo starišev, da bi bolje utemeljil prošnjo. Toda od knezoškofijskega ordinarijata ni bilo odgovora, in dotičnega duhovnika, ki se je predrznil izročiti peticijo, tožili so pri ordinarijatu kot narodnega hujskača. (Čujte! Čujte! na desnici. — Poslanec dr. Russ: Ordinarijatu pa ni treba verovati). Drugim veroučiteljem so odgovorili s cinično mirnostjo — navedem zopet besede iz aktov: Če otroci ne znajo čitati slovenskega jezika, naj se tak jezik uvede, ki ga znajo čitati. (Smeh in čujte! Čujte! na desnici). Če pa ga razumejo, za to se ne briga deželno šolsko oblastvo. Slovenski otroci, ki so ravno

tako dragi svojim starišem, kakor nemški svojim, in ki so ravno tako veselje in ponos svojih starišev, cvet in upanje države ter imajo poklic, postati koristni državljani in trdni stebri države, niso toliko vredni v očeh koroškega deželnega oblastva, kakor nemški prisiljenci, (Čujte! Čujte! na desnici.) ki morajo bivati na deželne troške v prisilnih delavnicah (Prav dobro! na desnici) in delati koristna dela. (Dobro! Dobro! na desnici — Poslanec Ghon: To so pretiravanja! — Poslanec grof Lažansky: Bodemo videli!) **To povem po uradnih zapisnikih.** Vendar ne pravičen moram biti tudi nasproti deželnemu šolskemu oblastvu; da ne bodo rekli, da pretiravam, moram tudi dobro o njem povedati. Deželno šolsko oblastvo je bilo tako milostno, da je katehetom dovolilo privatno poučevati otroke v krščanskem nauku; toda s tem pogojem, da se to ne zgodi v šolskih urah, in da morajo imeti dovoljenje od krajnega šolskega sveta če hočejo biti v šolskih prostorih. (Čujte! na desnici).

Ker pa se stalno zatira slovenščina, torej pomislite, kako težko se dobi dovoljenje od nemško-liberalnega krajnega šolskega sveta. In ta terorizem! Le jeden vzgled! V nekem kraju, kjer je prebivalstvo največ slovensko in se krščanski nauk slovenski poučuje, bili so delavci poklicani k tovarniškemu vodji, ki je vprašal, v katerem jeziku naj se poučujejo otroci v krščanskem nauku. Odgovorili so naravno: „Kakor molimo doma“ „Potem“ — pravi vodja — „pojdite k župniku ali kaplanu, ki naj redita vas.“ (Poslanec grof Lažansky: To je liberalizem!) Zaradi tega so delavci v strahu oskrbniku rekli, naj stori, kar hoče, in zato je moral katehet učiti nemški krščanski nauk. Slovenski otroci se torej ne morejo učiti krščanskega nauka v materinščini, za nemške otroke pa že skrbi deželni šolski svet, da se jim ne jemlje ta dobrota. Koroški deželni šolski svet je zvedel, da se v nekaterih šolah, kjer je poleg velike večine otrok slovenskih tudi nekaj nemških, krščanski nauk poučuje v slovenščini. Hitro se je pritožil pri duhovniški oblasti, da nemški otroci ne razumejo slovenskega pouka, zato ima škodo versko-nravna vzgoja, ker se gotovo ne strinja z nameni knezoškofijskega ordinarijata. To je vse lepo in prav, zakaj pa se deželni šolski svet ne drži tega pravega načela tudi nasproti slovenskemu prebivalstvu? (Poslanec Salásek: Inferijorno pleme!) Zakaj ni dosleden, zakaj v jednom in istem slučaju meri z dvojno mero in prezira vso pravičnost? Tako se je neki okrajni šolski svet pritožil, da se učenci ne učé krščanskega nauka v nemščini, akoravno je v šoli poleg množice otrok slovenskih tudi osem nemških; zato je prosil, naj se nemški otroci v vseh razredih učé krščanskega nauka v nemščini. Duhovniška oblast je stvar hitro preiskala in se prepričala, da se je to doslej že godilo, in da je neopravičena pritožba okrajnega šolskega sveta. Ob jednom pa je okrajni šolski svet pozabil pravičnosti nasproti slovenskemu prebivalstvu, ker je nasvetoval, naj se otroci v tretjem in četrtem razredu učé krščanski nauk samo nemški, akoravno je večina učencev slovenska. Torej slovenski otroci naj se žrtvujejo osmerim nemškim! (Poslanec Salásek: Popolnoma Dumreicher!) Kolik krik bil bi v Izraelu, ko bi slovenska šolska oblast stavila tak nasvêt z nasprotnim namenom? Pa ne le v tem slučaju, temveč sploh nič ne velja slovensko prebivalstvo pri šolskih oblastvih na Koroškem, kakor bi bilo prosto ko ptič, ter ga preganja do obupnosti vsak, kdor ima čas in veselje. („Oho“-klici na levici. — Poslanec Ghon: Do obupnosti preganja, to je vendar pretirano! — Poslanec dr. Berold:

Zakaj jim vsiljujete nemščino? To je sramota za poštene ljudi! — Tako je! na desnici. Dokazal bom. Šolske oblasti zavračajo z vsemi izgovori prošnje in korake, da se uvede tak pouk, ki ga umejo otroci in jim koristi, in le pomišljate, ali ne bi človek nad tem obupal? Izgovarja se, da se ne more uvesti slovenščina, ker so v navadi le nemške knjige. Ali se ne morejo dobiti slovenske? Zopet drugje trdijo, šola je že 60 let nemška, torej je ni treba posloveniti (Smeh na desnici. — Klici na levi: Saj je tako prav!) Kakor da bi se ne smela popraviti napaka, in da bi neumnost postala modrost, krivica pravica, nepostavnost postavnost, ako ostane tako dolgo.

Drugokrat razsodil je deželni šolski svet, da starši želé nemške šole, da torej deželni šolski svet ne more proti volji onih, ki vzdržujejo šolo, preminjati jezikovnih uredbe. Če pa drugi starši, ki plačujejo za šolo jednake ali še večje davke, ne želé nemške marveč — slovensko šolo, se prezirajo njihove prošnje ter se deželno šolsko oblastvo sklicuje na to, da se je izrekel proti temu krajni šolski svet. Tako se sučejo koroška šolska oblastva v vednem krogu; pred stariši sklicujejo se na občine, pred temi pa na krajne šolske svete, ti na stariše, tako da prošnje ubogih ljudij nikoli uslišane niso. In če se konečno strinjajo stariši, občine in krajni šolski svet, (Poslanec dr. Steinwender: Kje je to bilo? — Klici na desnici: Pustite ga govoriti!) in vsi skupaj (Poslanec dr. Steinwender: Kje je to bilo? — Klici na desnici: Boste že slišali!) da zahtevajo slovensko šolo, tudi to ne pomaga, in če gré dobro, je naravnost odbita prošnja, ali se prične preiskava, ki se konča z disciplinarnim preiskavanjem ali z ukorom. (Poslanec grof Lažansky: Pravo turško gospodarstvo! — Poslanec dr. Steinwender: Kje je to bilo? — Klici na levi: Dejanja! Goli uradni dokazi. (Klici na levi: Dejanja! Na dan ž njimi! — Poslanec dr. vitez Tonkli: Mir! Mari je to omika? — Poslanec dr. Steinwender: Pomirite se, gospod dr. Tonkli! — Poslanec dr. Russ: Tonkli nas bo učil omike! On sega največkrat v besedo. — Poslanec dr. vitez Tonkli: Nikoli nismo segali v besedo! — Poslanec Salásek: Molčali smo, ko je govoril Dumreicher!) Jako označilen za oblastvo gledé slovenskega pouka je nastopen dogodek. Poddružnica sv.

Cirila in Metoda v Bistrici, ki ima namen pospeševati in podpirati slovenske ljudske šole, hotela je zborovati na Vratih dné 22. m. m. Dnevni red je bil jako nedolžen, vendar je prepovedal shod okrajni glavar v Beljaku, in sicer z izgovorom, da se je bati radi razburjenosti nemškega prebivalstva izgredev. Vendar ni bil nihče drugi razburjen, kakor okrajni glavar sam, ki si je hotel s prepovedjo potolažiti razburjenost. (Poslanec grof Lažansky: Lep gospod to!)

Iz mojih besed morete torej spoznati, koliko vrednosti imajo trditve gospoda poslanca Celovške trgovinske zbornice, ki je rekel včeraj, da posamičnim narodnostim dajejo vse brez izjeme s polnimi rokami. Iskali smo, a ničesar našli, kar bi nam bili dali. Gospod poslanec skliceval se je na Bosno in dal sijajno spričevalo tamošnji upravi. To je že gospod poslanec mesta Prage skrčil na pravo mero. Umevno je, gospoda moja, da so razmere, katere sem opisal, vzbudile veliko nevoljo med slovenskim prebivalstvom, in da je nevolja še večja, **ker so vse pritožbe na viša oblastva ostale brez odgovora.** Navel sem nekaj slučajev. Opomnim še, da so se že pred letom pritožili proti nemški šoli občina Bilčovas in trije krajni šolski sveti v Rožni dolini, a še sedaj niso odgovora dobili. (Čujte! Čujte! na desnici.) Tako se dotični prosilci ne morejo pritožiti na kompetentna sodišča in zahtevati svoje pravice pri upravnem sodišči, oziroma državnem sodišči. Te nevolje, gospoda moja, ne bodo potolažile lepe besede, katere je govoril Nj. ekselencija v budgetnem odseku in danes tukaj. (Tako je! na desnici.) ker smo že večkrat slišali take lepe besede, ne da bi se uslišale terjatve slovenskega prebivalstva in uresničile resolucije. Ta nevolja je vedno večja, in zato je umevno, ako vsprejememo besede, katere je govoril danes gospod naučni minister z nekakim dvomom, da z odločilnim nezaupanjem (Dobro! Dobro! na desnici. — Klici na desnici: Mi vsi!) in da nismo zadovoljni s tako garancijo, temveč da ji še-le tedaj priznamo vrednost, ako nam jo dá zanesljivejši porok, kakor je gospod naučni minister. (Živahna pohvala in ploskanje na desnici. — Govorniku častitajo).

Nov dokaz nemške objektivnosti.

Proesor graškega vsenčilišča dr. H. J. Bidermann napisal je brošurico „Neue slavische Siedlungen auf süddeutschem Boden,“ katero je pred kratkim izdala (Stuttgart 1888, J. Engelhorn) centralna komisija za znanstveno domoznanstvo Nemčije pod predsedništvom prof. dr. A. Kirchhoffa v Halli. Ista komisija naznanja, da misli v kratkem izdati tudi brošuro: „Die deutsche Besiedelung der östlichen Alpenländer, insbesondere Steiermarks, Kärntens und Krains, nach ihren historischen und topischen Verhältnissen“, spisal profesor graškega vseučilišča dr. F. Krones. Ti brošuri dokazujeta, kako sodijo znanstveni možje o širjenji germanizacije po slovenskih zemljah, in zaslužujeta torej največjo pozornost zavednih Slovencev.

Zanimivo je najprej zvedeti, kaj ti znanstveni možje smatrajo za „süddeutschen Boden“. Prof. Biderman pové

to brez ovinkov na str. 5. svoje brošure, da vse tiste zemlje, ki so bile l. 1848. pozvane, da volijo svoje poslance za frankobrodski zbor, ali ki so do l. 1866. spadale k nemškemu „Bundu“, ter da so bile te zemlje, ko se je v XVI. stoletji nekoliko pred Turki pobeglih Hrvatov preselilo k nam, „sämtlich deutscher Boden“. Ako je to res, potem je gotovo tudi Kalabrija „süddeutscher Boden“; saj so tudi tam nemški konji zemljo teptali, in saj je tudi Sila-planina odmevala od germanškega krika, in nemški cesar Oton II. moral je v morje skočiti pred svojimi preganjalci, a rešili so mu življenje — slovanski mornarji! Zakaj pa ni Lombardija „süddeutscher Boden“, kjer so najslavnejši nemški cesarji svojo najboljšo kri prelivali za pangermanstvo? — Toda

⁴⁾ Ti „znanstveniki“ so torej taki, kakor nemškonacionalni politiki tostranskega državnega zbora. Op. ur.

nam ni dopuščeno soditi o tem, kaj je vse „deutscher Boden“, ali kaj še utegne postati; dosti je, da slišimo, kako nas zaničujejo in grdé, ter da molčimo potrpežljivo!

Po kratkem uvodu piše prof. Bidermann, da je De Franceschi v svoji izvrstni knjigi „L'Istria“, „Spuren deutscher Einwirkung, beziehungsweise die Träger der hierin sich äussernden Kultur wahrscheinlich gemacht.“ Za tem se sklicuje Bidermann na množino nemških plemičev, katerim so bili nemški cesarji porazdelili Istro kakor „lačenbergerjem“. Mnogi teh plemičev prišli so svoja imena samo od svojih novih posestev, katerim so nadeli nemška ali po nemško zavita imena, n. pr. je Bidermanov „Kroffzover“ gotovo naš Kočevar, „Krottendorfer“ ni drugo nego „Grottendorfer“, kateri je prejel svoj priimek od slovenske vasi Jamlje; „Krscheiner“ je očitno slovenski Kršanar (krš-skala), in „Gherdosella“ je popačeno od Grdo selo. Tudi „Rauber“ se se je prej imenoval Raubar, ker nemški plemič bi se gotovo ne bil hotel imenovati „roparja“.

Nasproti tem nemško glasečim se priimkom zamolčal je prof. Bidermann (morda vender ne slučajno) slovenska imena iz Istre, kakor n. pr. Petar Slovenjanin iz Gračišča (Galignana) l. 1275. in Menard Sovinjaški (nemški bi se moral imenovati „Eulenhurst“, cf. Czörnig pg. 632. Tudi o gradovih Črnigrad in Beligrad, katera se omenjata že l. 1102 (cf. Franceschi pag. 99), molči prof. Bidermann, ker to govori proti njegovi teoriji.

Ali tudi imena, katera prof. Bidermann proglašja za nemška, niso drugzega nego pokvarjena slovenska, in ako misli gosp. profesor resnobno, da so nemška, potem moramo le pomilovati njegovo filologično znanje. Tako je Vragna (Vranja) čisto slovensko ime, in tudi „Golsperg“, nekdanji grad ne daleč od te vasi, ni nič drugega, nego naš Goli breg, ker se je vzdigal na golem hrbtu. — „Ladschach“ ali „Latschach“ je samo slovenski lokativ v Ločah (= in den Auen). „Schumberg“ postal je iz Šumni breg (Waldabhang“), in celó prof. Bidermann ne bode mogel dokazati, kaj pomenja „Schum“ v nemškem jeziku, isto tako ne, kaj znači „Camus“ (Camusberg) v nemščini. Prof. Bidermann misli, da je vsako ime nemško, samo ako končuje na berg, zato piše (str. 7), da selo Gaberg (Gaber) v občini podgradski „erinnert an die Zeit, wo deutsche Dynasten und deren Pfleger gleicher Abkunft im altösterreichischen (kako to?) Istrien die Ansiedlungen mit Namen belegten, die ihnen von ihrer Muttersprache her geläufig waren.“ No, tu se je gosp. prof. vender urezal tako hudó, da ga lahko zavrne vsak slovenski kmet: „Gospod, Gaber imenujemo to mesto za to, ker tod rastejo gabri (hrv. grabri, nem. Weissbuche), kakor se imenuje tudi gora med Divačo in Senožčani, kjer ni bilo nikoli nobenega nemškega „berga“. In tu moramo zopet prašati, kaj pa vender pomenja „ga“ v blaženi nemščini, da je naš Gaber nakrat nemški postal?

Prof. Bidermann zvoni tudi Vermo (hrv. Meram) po nemško, češ da je to iste korenike, ko „Bern = Versna“. Ali kje pa stoji zapisano, da se je venetska Verona imenovala poprej „Bern“? Ali niso mari Nemci sami to ime popačili in Teodorika Velikega prekrstili v „Dietrich von Bern“? — Kaščerga (ital. Cachierga) premenil je prof. Bidermann (ker do sedaj to še ni bilo znano) u „Kaiserfeld“, češ, naj glasoviti štajerski slavofag pomaga Slovane potlačiti tudi v Istri.

Da so kedaj tudi „istrske vasi nosile nemška imena, in da jih deloma tudi še sedaj nosijo“, tega gosp. profesor pač ne bode mogel dokazati, nego vse njegovo modrovanje dokazuje to, da so prisiljeni in navrženi nemški plemiči pač razumeli jezik svojih tlačanov, ali da so ga iz dna svoje duše sovražili, in da so zato prelagali celo nedolžna krajna imena. Tako n. pr. pač ni bilo težko preložiti Sv. Ivanac v „St. Johannesberg“, ali Sv. Petar v šumi v „St. Peter im Walde“. Da so Nemci res prelagali prvotno slovenska imena, dokazuje n. pr. ime „Piran“ (Bir) za našo Hrušico in „Niwemburg“ (Castelnuovo) za Novigrad, l. 1067. Ta grad imenujejo goriške listine skoro dosledno „Neuhaus“ (cf. Czörnig pg. 626), torej zopet samo prelaganje prvotnega imena, drugače bi se ista stvar pač ne zaznamljala takó različno. Vas, ki je s časom vzrasla pod tem gradom, imenovala se je zmerom le Podgrad ali Podgradje. (Zavoljo analogije naj tu omenim, da so Nemci tudi vremski grad Na školji po svoje prikrojili v „Neu-Koffel“. Kaj neki pomenja v nemščini „Koffel“?) — Prav takó so Nemci tudi gradu Raspor v Čičariji dodali jeden g, in hitro se je prelevil v Nemca: „Rasporg, Raspur“ in celó „Ratspurch“. (Kaj pomenja „raz“ v nemščini?) —

„Wachsenstein, Mahrenfels“ glasi se gotovo čisto nemški, ali pogledjmo, kakó so postala ta imena. — Prvo (Wachsenstein, Waxenstein) je gotovo pokvarjeno iz „Weichselstein“ (ker vsi ljudje znajo, da kamen ne raste) in tedaj je verjeten le prevod hrvaškega imena „Višnja stjena“. Ali tudi, ako je ime tega grada izvirno nemško (kar je lahko mogoče), vendar to ne dokazuje, da so bili podložniki tega grada Nemci, ker najbliža k njemu pripadajoča vas Kožljak ima pač čisto slovansko ime, samó da se je Nemcem včasih poljubilo imenovati jo „Coslauern“ (tudi prvotno nemško, kaj ne?). — „Mahrenfels“ pa ni nič drugzega, nego Marienfels, ker je bil stari grad sezidan na školji blizu cerkvice, posvečene Mariji Devici (glej novo specijalno karto 1 : 75.000. Z. 24, C. X). Vas Lupoglav pa (ali Gorenja vas) leži 1 km daleč od Mahrenfelsa, nima torej z gradom nobene imenske sličnosti, in imenovala se je zmerom samo Lupoglav. Takó čitamo že l. 1275 o nekem Wilhelmu (bolje „Wilker“) von Lupoglav (Czörnig pg. 632). Sind das neuere slavische Siedlungen?

Mnogo je tudi očitno napačnih trditev v prof. Bidermannovi brošuri, n. pr. da se je sabrezki grad poprej imenoval „Fünfenberg“. Grad tega imena bil je v Zabrezcu blizu Boršta in se je imenoval slovenski Robida. Nadalje pripoveduje prof. Bidermann, da se je nemška rodbina v Račicah blizu Podgrada živila o morskem ribarstvu! L. 1574. in 1575. napominja na vas „Seyach“ ne imenuje se današnji „Zajevšče“, nego Žejane blizu Velikih Mun (pg. 11). Gora „Arlatz“ (str. 12), kjer so žminjski uskoci s Klisa pasli svojo živino, ni nič drugega, nego naš Orljak med Ročem in Munami, a „Marnfeler Berg“ se imenuje v našem jeziku Planík.

Kar se dostaje Goriškega, je prof. Bidermannu posebno žal, da je nadvojvoda Ferdinand, kot kralj hrvatski, dal nekaj zemljišč hrvatskim plemičem, ki so se za njega borili proti Turkom in Benečanom, n. pr. slavnemu Krištofu Frankopanu gosposčino Gradišče in Marano (kakor tudi gosposčino Postojno na Kranjskem), a nekemu Štefanu Kalamaniću „Hrvatu“ sodstvo in mitnico v Krminu. — Tudi imena „Heiligenkreuz, Heidenschaft, Dornach“ (neka pustota blizu Ajdovščine) in njih prekrščenje („Umtaufe“ pg. 15) v Sv. Križ, Ajdovščina in Trnovlje so g. profesorju najboljši dokaz, „kako veliko silo trpijo tu nemške naselbe celó v raznarodjenji svojih imen!“ (o ubogi Nemci!) — Da se pri tej priliki ponavljajo tudi tožbe o poslovenjenji Nemškorutarjev, ki so prišli iz Bistriške doline na Tirolskem, torej iz nekdanj čisto slovenskega kraja, to si lahko misli vsak čitatelj sam!

V III. poglavji „Kranjsko“ pripoveduje prof. Bidermann o hrvaških naselbah po Notranjskem in na Gorjancih (uskočkih gorah), ali ne navaja nič novega, ker je o tem predmetu pisal že na več drugih mestih, n. pr. v „Archiv für Heimatkunde“, izdaje Fr. Schumi. Iz

tega pa sklepa g. profesor, „dass die Slavisierung Krains in den letzten vier Jahrhunderten grosse Fortschritte gemacht hat!“ —

V IV. poglavji našteva prof. Bidermann pojedine naselbe Srbo-Hrvatov po jugoiztočni Štajerski, zlasti po Dravskem polji, o čemer je pa tudi že poprej pisal v „Mittheilungen des historischen Vereins für Steiermark“, Heft XXXI. V V. in najobsežnejšem poglavji (str. 22—38) pa opisuje prof. Bidermann širjenje slovankega elementa (Hrvatov, Čehov in Slovakov) po Dolnji Avstriji, katera pa tudi nekdanj ni bila „Süddeutscher Boden.“¹⁾

V zadnjem poglavji pisatelj z veseljem konstatuje, da so oblasti poprej upotrebljale „ohne Bedenken Gegenmassregeln gegen die kroatischen Einwanderer“. Obžaluje pa (str. 39), da sedaj to ni več možno, nekaj zaradi naprednjaškega mišljenja 19. stoletja, nekaj pa, ker bi to bilo proti ustavnim zakonom. Ali vse kakor povdarja g. pisatelj, je to širjenje slovanstva „socijalni problem, s čegar rešitvijo se bo morala baviti najpoznejše prihodnja generacija“. — Jasnejše se pač ne more govoriti!

Po vsem tem, kar prof. Bidermann trdi, in kar mu mi z večine oporekamo, je možno samo dvoje: 1) Ako je vse res, kar trdi g. profesor, da slovanstvo vendar le napreduje navzlic vsemu nezaslišanemu pritisku treh sosednih plemen, tedaj naj se gospodje nasprotniki prepričajo, da so vsa njih prizadevanja brezvspešna, in torej naj dopusté tudi nam, da smemo živeti po svoji individualnosti, katere nam vendar ne more zanikati nihče. 2) Ako pa g. profesor ne govori čiste resnice, kakor smo mu dokazali na mnogokakem mestu, tedaj se ni pregrešil samo proti svetemu Duhu, nego storil je s svojo brošurico prav slabo uslugo nemškemu narodu, ker ga je potrdil v zastarelih predsodkih in napačnih mislih ter takó podkuril njegovo osvetoželjnost proti nedolžnemu slovanstvu.

Y.

P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerač.

(Dalje.)

VII.

Oblaki na nebu so postali redkeji; izginili so večinomoma za Čerchovom in za grebenom gôr, med katerimi je on prvak. Le sem ter tje se je podil kak mračen, grozeč oblak za gore, kakor zapoznala, osamela ptica roparica, ki brzo razpenja in razprostira svoje črne peruti, da bi dchitela družno jato, izginivšo v nepreglednem zračnem prostoru. Mesečni svit se je razlival

sedaj prosteje po vsej pošumavski pokrajini, po gozdnatih straneh Češkega lesa, po višinah pri Klenči, Chodovu in med trhanovskim gradom.

Zidovje tega poslopja, nedavno postavljenega, se je svetilo belo skozi golo drevje. Zvečer je žarel tu skozi

¹⁾ In tako „znanstvo“ hočejo širiti med narodom mislecev. Radovedni smo, ali se kak nemški zgodovinar upré takim „izsledovalcem resnice!“

tudi svit razsvetljenih oken. Danes je imel trhanovski gospod goste, oba častnika, ki sta prijezdila ž njim iz Plzna: polkovnika grofa Stampacha in mladostnega ritmojstra grofa Vrtebskega in Freudentalskega, o katerem so si šepetali služabniki, da je prišel zaradi mlajše hčere milostivega gospoda, Marije. Starejša Barbara je bila že zaročena z Vaclavom Hroznato, grofom Gutštajnskim, cesarskim polkovnikom.

Gospodska družba se je zabavala dolgo. Bližala se je že najednaja ura, ko je ugasnil svit v oknih velikega salona. Potem je brlela luč še nekoliko časa v sosednjih sobah za goste, dokler ni ugasnila tudi tu, kakor v celem gradu.

Samo dve okni se še žarite skozi golo drevje v nočni mrak. To je v gospodovi delalnici. Tam sedi Lamminger v naslanjači pri ognjišči, na katerem plapola veselo ogenj. Zraven stoji lepo izrezljana miza in na njej hrastova skrinjica, dobro okovana. Gospod, upiraje svoje hladne, bledomodre oči na oskrbnika Koša, ki stoji pred njim po vojaško, posluša pazljivo njegova poročila. Oskrbnik pripoveduje, kaj se je zgodilo na Ujezdu, ko je odjezdil plemeniti gospod. Pripoveduje, kakó je dal zvezati zaradi previdnosti najprej Mateja Pribka, kakó je silil pred vsem Syko in Kozino, naj ne tajita, naj priznata.

„Kateri izmed nju je bil trmoglavniši?“

„Kozina, plemeniti gospod, ko je pokleknila njegova žena pred me, ukazal jej je, naj vstane, naj gre rajši domov —“

„Hm —“

„Nato so iskali pri Syki, toda zastonj. Sedaj sem pregovarjal navzoče ženske in grozil, kakó bodo kaznovani njih možje. Zato smo jih pustili tje. A niso povedale. Podoba je, „da niso vedele“.

„Mislite?“

„Dokler ni prišla Kozinova mati. Ta je gotovo nekaj vedela.“

In sedaj je pripovedoval oskrbnik dalje o njej, kako se je vedla, kakó je poslal potem trhanovskega tovariša h Kozinovem iskat.

„Med tem sem jaz, predno se je vrnil, grozil na vso moč. Toda ta baba je kakor skala. Ona mlada, Kozinova žena, ta bi bila povedala, takó je plakala in bila prestrašena. Toda mislim, da ni posvečena v skrivnost —“

„Dobro. In kaj so rekli, ko ste prinesli to skrinjico?“ in gospodov pogled se je uprl v hrastovo skrinjico na mizi.

„Kakor kedar udari strela z jasnega, plemeniti gospod. Syka je pobesil glavo —“

„In Kozina?“

„Ta je bil trši. Stresel je z glavo, in oni divji Pribek je zakričal celó na svojega očeta, ko je zatarnal vsled te skrinje. „Molčite, oče, vzeli so nam svoboščine, toda pesti ne!“

„Takó. — Ali so šli potem mirno?“

„Da, plemeniti gospod. Branili se niso več, ni Kozina ni Pribek.“

„Kam ste jih dejali?“

„Kozino in Pribka v črno ječo, vsakega posebe. Ostale sem dal zapreti v spodnjo, prazno družinsko sobo. Blagovolite li ukazati drugače —“

„Dobro je takó.“

„Zaprli sem tudi onega dudaka iz Oujezda. Iz županije je najprej izginil, ko smo pa nato odvajali kmete, naletel je na nas sam.“

Lamminger je le lahno pokimal z glavo.

„Blagovolite li, plemeniti gospod, ukazati še kaj?“

„Nič. Dobro!“

Oskrbnik se je globoko poklonil ter odšel. Slišati je bilo še njegove odmerjene trde korake in rožljanje ostrog, potem so umolknil tudi ti glasovi. V čumnati je nastala globoka tišina. Lamminger je vstal in odprl pokrovec hrastove skrinjice, ključavnica katere je bila pokazena. Nekoliko časa je zrl na rujavkaste pergamene, premešane prej od oskrbnikove roke, potem je vzel na slepo srečo ven vrhno listino s starim pečatom in, razprostrši pergamen, je uprl oči na prve vrstice.

„Nos Carolus, domini regis Boemiae primogenitus, marchio Moraviae notum facimus — quod quia paterni nostrique fideles dilecti Chodones in Domazlicz —“ in je bral še dalje. Ogenj na ognjišči je prasketal, in v njegov prijetni glas se je pomešalo žvenketanje šip, kedar jih je stresel nočni veter.

Lamminger ne meneč se za nič, je segel po drugem listu z velikim pečatom. Bil je češki. „Mi Rudolf po božji milosti cesar svete rimske države in kralj češki —“ Predno je preletel v naglici nekoliko vrstic, je bil prerušen. Duri sosednje čumnate so se odprle, in skozi nje je vstopila njegova soproga, resna gospa bledega obraza, mirnega izraza. Bila je še v bogati, spredaj vezeni obleki, v kateri je sprejela gosta. Pri svitu dveh voščenih sveč gorečih na mizi so se zablščali biseri in dragi kameni zapon sredi atlasovih kokard nad nedrijem in na ramah nad širokimi, nabranimi rokavi; med njihovimi belimi nabranki so se živo odlikovali številni trakovi živih barev v raznolike petlje zvezani in zviti. Njeni krasni, temni lasje so bili zviti nad ušesi in zadaj v številne kodre, in drobni kodreci so jej počivali na belem čelu.

Baronica je vstopila, obotavlja se, in njen pogled je bil pozorno uprt na soprogov obraz.

„Ne motim li?“ vprašala je mirno.

„O nikakor ne, akoravno imam tu prekrasno in zelo zanimivo branje.“

Obraz baronice se je zvedril. Tako veselo jej ni odgovoril soprog že davno.

„Prišla sem vas opozoriti, dragi soprog, da se varujete in se greste odpočit. Utrudili ste se vsled ježe —“

„Danes ne čutim utrujenja! — Glej, moja davna želja!“ in pokazal je na razprostrto svoboščino Rudolfovo. Baronica se je sklonila k njej.

„Ah, glej,“ vskliknila je, „moj praded!“ in pokazala je na mesto, kjer je bil na listini podpis kancelarja kraljevine češke: „Ladislav iz Lobkovic.“¹⁾

„Da, vaš praded. Gotovo ni pomislil gospod kancelar, ko je potrjeval to listino, da napravi ž njo jednemu izmed potomcev toliko skrbij, in da jo ta uniči. Že jih imam.“

„Slišala sem, kakó so se branili, da jih niso hoteli izročiti, da je tekla celó kri —“

„Dà, dà. — Kaj po — maga —“

„In ste jih li morali imeti?“ prašala je mirno, nežno.

Baron je zgubančil svoje rdečkaste obrvi.

„Razumem, žal vam je teh upornikov.“

„Ti listi so že neveljavni —“

„To pravim tudi jaz, in vendar sem se jih bal, ljuba moja. Ko bi bil jaz prokurator, branil bi jih na vso moč — in potem tudi veter pri dvoru ni vedno jednak in nam prijazen. — Spomnite se le, kako je bilo za pokojnega cesarja,²⁾ ko se je potegnil oni gospod iz Grefenberka³⁾ za te kmetavse, in potem za kneza Auersperga⁴⁾, koliko me je stalo, da sem preprečil njegove nakane. Ako bi bilo po njegovem, bi danes vse to posestvo ne bilo moje, in takrat so bile te listine ravno tako neveljavne, kakor danes. Na njihovi podstavi bi bili mogli začeti pravdo vsak dan. Toda sedaj ne več —“ Lamminger se je nasmehnil; na obraz njegove soproge pa je padla nekaka senca. Molčala je, le pritajen vzdih se jej je izvil čez ustni. Soprog pozorno pogled na njo upiraje, je prerušil čez malo časa tišino:

„Ali še kaj želite, draga moja —“

„Dà, toda bojim se — čula sem, da bodo kaznovani ti ljudje iz Oujezda in tepeni, in danes niso dobili nič jesti —“

„Aj, vsmiljeni ste tudi do tistih, ki so zoper vas. Kaznovani bodo.“

„Jeden ranjenec je tam in jeden slab starček —“

„O ranjencu niti ne govorite. Starcu prizanesem, tudi ostalim, ki niso bili tako uporni — zaradi vas. Toda že je pozno, ljuba moja. Lahko noč! Danes spite lahko mirno — ta hiša in vse ostane našim potomcem; pepel teh pergamenov zagotovi vse.“

Potem je hladno poljubil soprogo, ki se ni drznila več prositi. Prej jej je takó odleglo, ko je videla resnega

soproga tako dobre volje, sedaj je odhajala zopet pobita in zamišljena. Lamminger je ostavši sam šel po sobi gori in doli, potem zopet obstal pri listinah in gledal vanje z zamišljenim očesom. Toda čital ni. Nakrat je vzel jedno izmed njih in stopil ž njo k ognjišču. Že je dvignil desnico, da bi vrgel to starodavno pričo hodovskih svobod na ogenj; toda nakrat je, zadržan od hipne misli, pobesil roko in vrnivši se zopet k mizi, položil listino in ž njo vred vse ostale v hodsko skrinjico. Potem je spustil na nje pokrovec. —

VIII.

Mrzlo je bilo to noč, da je škripalo. Najbolj so čutili mraz v trhanovskem gradu hodski ujetniki.

V prostorni, pusti družinski sobi brez vsega pohišja so se stiskali starci iz Oujezda, ž njimi župan in mladi dudak Gregec Iskra. Združeni so bili na črnih tleh okoli starega Pribka, kateremu je ležala v naročji njegova svetla čekana, lepo okovana. Zvečer, ko so jih pripeljali sem, so govorili še dosti. Razgovarjali so se o Mateju Pribku, a še več o mladem Kozini, o njegovi smelosti, krasnem govoru, z jedno besedo: o vsem njegovem denšnjem vedenji, ki je iznenadilo vsakega.

Samo Iskra Gregec se je nasmejal pri tem čudno in rekel:

„In nihče mi ni hotel verjeti prej, da je to dober človek.“ —

A najbolj žalostno je bilo, ko je povedal stari Váchal resnico:

„In kaj koristi vse to, čemu je trpel Kozina, ti župan, in Pribkov Matej, ko je ta zaznamenan volk vzel naše svoboščine.“

Vsi so čutili težo teh besedi. Nato so omolknili in vsak se je udal svojim mislim. Tudi dudaku ni bil tako mar pogovor, kakor drugekrati. — Pozno zvečer so se iznenada odprle duri. Ustopil je sodnijski sluga z veliko svetilnico in za njim dva hlapca. Jeden izmeje nju je nastlal po tleh slame, drugi je prinesel kruha in vode. Potem so odšli zopet. Ujetniki so se usedli sedaj na steljo in začeli večerjati; samo župan Syka in stari Pribek se nista dotaknila, rekoč, da jima ni do jedi, in ostala sta tudi oba po konci, ko so ostali podlegli, da bi zaspali.

Noč je šla s počasnim korakom nad pokrajino. Bila je tiha in jasna. V družinsko sobo je padal njen svit skozi dve mali okni, skozi kateri se je videlo ven na temne, dremajoče gozde. Na njih so počivali sedaj pogledi obeh Hodov. Čez nekoliko časa se je ozval župan Syka z zamolklim glasom:

„Ti so bili vsi naši —“

„Da,“ pritrdil je starec. „Še ded moj je hodil po njih kakor po svojem, ter bil tu gospod, mi pa gledamo sedaj nanje iz ječe —“

¹⁾ Soproga Maksimilijana Lammingerja, bila je po rodu iz Lobkovic.

²⁾ Ferdinanda III.

³⁾ Ignacij Grefenberški, kralj. češki prokuratur, ki se je znamenito potegoval za Hode.

⁴⁾ Knez Ivan Auersperg, tajni svetovalec cesarja Leopolda.

Nato sta zopet omolknila, dokler se ni ozrl župan čez nekoliko časa znova proti gozdom, hitro dvignil desnico in ven kazaje rekel:

„Glej, Pribek, tam-le ravno nad gozdom, ona zvezda!“

Pribek je uprl tje svoje oči in se prekrižal.

(Dalje pride.)

D o p i s i.

Izmed Čehoslovanov. 9. maja. Odbor Olomuškega domovinskega muzejnega društva je razposlal 31. aprila večji poziv z naslednjo vsebino: Motto: Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vicisse testemur. Plinius, epist. III. p. 7. Ker nam je odrečeno živeti dolgo, zapustimo nekaj, s čemur bi dokazali potomstvu, da smo živeli. Kot veren sin, ljubitelj svojega naroda, ni mogel nepozabljeni in globoko oplakavani profesor Havelka zapustiti svojemu milemu narodu krasnejše oporoke, nego domovinski muzej, ki ga je osnoval v Olomucu. Po vzvišeni misli njegovi pa ni imel biti ta muzej, kakor premnogo drugih, samo zbirka zanimivih predmetov, na katerih obiskovalec oko svoje sicer razveseljuje nekoliko časa, pa jih potem kmalu zapusti s hladnim srcem, ker ni bil ponujen: nasprotno, ta muzej je imel postati šola, je imel postati zavod, kateri bi nas poučeval o razvoji naroda; in to je postal dejanski. Vse zanimive najdenine in predmeti, katerih je največ zbranih iz naše mile Moravske, in ki spadajo v obor antropologijski, arheologijski, etnografski ali prirodoslovni, so postali v pravem pomenu besede vzgojevalci národa. Kar je naš muzej v tem pogledu dovršil za kratko dobo svojega obstanka, razume in pripozna vsakdo, ako je pozorno sledil temeljitim in vendar vsem razumljivim razpravam, katere so bile priobčene v našem muzejnem časopisu. Pouči se iz njega o resnicah, o katerih ni imel prej niti slutnje: da naša ornamentika, katere značaj je tako slikovito izražen na velikonočnih jajcih in se razodeva tudi v narodnem vezenji sedanje dobe, seza daleč in celó do predzgodovinskih dob, katere se pojavljajo na posodah in starih broncah. In ta nepretržnost je dokaz, da se more naš narod ponášati s tako starodavnostjo svoje ornamentike, tega merila kulturnega razvoja, kakor jedva kateri drugi narod; to pa je zgovorna priča, da je bil narod naš vele naobražen in slaven že za te dobe, do katere ne seza še svitloba zgodovinskih dejanj. . . . Ali torej muzej vresničuje vzvišene misli? Ali ni najkrasnejši dokaz Havelka, ljubitelja naroda? In ali moremo stakniti pravega prijatelja narodovega in domovine, kateri bi ne priznaval ali odmetal dolžnost in nalogo sveto, da bi varoval, gojil in po moči podpiral to drago zapuščino, to narodno ustanovo? Ta dolžnost, ta naloga se nam bolj in bolj bliža in vsiljuje. Prostori, v katerih je doslej nameščen muzej, in katere je blagovoljno prepustil v

svoji stolici za naše zbirke velesrčni mecen, preč. prelat grof d' Orsay, danes ne zadoščujejo več, in ni možno poshraniti, urediti in razstaviti predmetov, kateri dohajajo vsak dan, in mnogokrat ni prostora, da bi se skladali predmeti na kup, in so ostali celó nedotaknjeni po zabojih. . . . Zato nam ne ostaje nič drugega, kakor skrbeti kar najprej za lastni dom, kar pa ni lahko, ko nam nedostaje potrebnih gmotnih sredstev; vendar pa se uresniči, ako bije v vsakem sinu domovine tudi domoljubno, požrtovalno srce. Na to domoljubno ljubezen, na to požrtovalnost vseh milih bratov in prijateljev, pred vsem častitih členov domovinskega muzeja olomuškega se sklicujemo danes in prosimo izdatne podpore v domoljubnem našem podjetji. — Kdor more lahko, odloči večjo podporo; kdor ima malo, daj malo, pa rad; kajti tudi najmanjši darek bo hvaležno sprejet; kdor pa ne more sam ničesar storiti, skrbi vsaj, da dobi znanih prijateljev in dobrotnikov za domoljubno naše podjetje.

Viribus unitis, z združenimi močmi se posreči veliko delo! Ta žrtev ne bo dana za kako ničevo podjetje, ampak za stalno ustanovo, katera je že zdaj „ponos národa našega“, ali ima postati še večji ponos. Na delo torej, po geslu: „Ker nam je odrečeno živeti dolgo, zapustimo nekaj, s čemur bi dokazali potomstvu, da smo živeli.“ Denarni doneski se pošiljajo društvenemu blagajniku g. Frant. Tomičku, hišnemu posestniku. Darovi se objavijo po časopisih.“

V Pragi se je osnoval Osrednji odbor za pošiljanje in obiskovanje svetovne razstave v Parizu l. 1889. Odbor vabi kmete, obrtnike, umetnike, učenjake, pisatelje iz vseh vrst pridelajočih in izdelajočih stanov češkega národa, da bi se udeležili razstave, o kateri je misliti, da prekosi vse svoje prednice. Odbor pravi, da češkemu umu in delu se ni treba sramovati pokazati se pred celim svetom. Čehi so se že udeleževali razstav; ali mnogo, kar so vstvarili, šlo je pod tujo firmo med svet, in tuje so občudovali češko delo, pa niso vedeli, čegavo je. Zato se je treba združiti in kot narod nastopiti na Pariški svetovni razstavi. V ta namen hoče odbor skrbeti za polajšave pri pošiljanji in obiskovanji te razstave. Oglašati se je treba pri predsedniku izvrševalnega odbora (adr.: Architekt Ant. Wichl. Praha č. p. 16 82 — II.). — Pristavek. Pariški razstavní odbor pa ni dovolil, kakor se sliši, Čehom posebnega prostora. Bila je tudi tu — neslovanska roka na delu!

Izmed Srbov. 5. jun. n. st. (Proga Belgrad-Solun. — Črnogorsko parobrodstvo. — Razglašenje Črnogorskega zakonika.) —

Srbsko kraljestvo in srbski narod zunaj mej kraljevine so zdaj na svetovni železni dragi, progi ali črti. Železnica od Belgrada do Soluna je zdaj odprta skozi in skozi, in ker vedejo do Belgrada razne črte zapadne Evrope, je očitno, da odslej bo videla Srbija prevažati od zahoda na vzhod pridelke, izdelke in ljudi zapadne kulture. Tuji narodi bodo vplivali odslej na srbski narod v večji meri, nego doslej. A v Evropi ni vse zlato, kar se sveti. Zato srbski rodoljubi ne občutijo čiste radosti ob dovršeni zvezi Belgrada s Solunom po železnici.

„Odjek“ od 23. maja t. l., št. 58. izraža med in pelin, ki je v čustvu srbskega naroda pomešan ob odprtji Belgrad-Solunske železne drage. „Odjek“ se veseli, da z dovršeno progo je pot odprta raznim državam, raznim narodom in ne samo kaki pojedini državi, kakor je bilo to doslej. Za naprej bodo tekmovali na srbskem trgu poleg Avstro-Ogerske Angleži, Francozi, Belgija, Nemčija. Promet ne bo pristransko urejeval cene blagu. Srbi bodo prodajali bolje svoje pridelke in izdelke, in ne bodo tujega blaga kupovali takó drago, kakor bi želela kaka država.

Ali vpliv take svetovne zveze je pa na druge strani nevaren za male države, male narode, kakor je srbski. Srbija je že do zdaj zagazila v velike dolgove, ker si je naložila ali dala naložiti več nalog, nego jih more izvršiti taka država. Železnice približujejo narode, pa spravljajo tudi manjše v politično in ekonomsko zavisnost od večjih držav. Ravno, ker utegnejo velike države preplavljati z blagom manjše države, poslednje nikakor se ne morejo pospeti do lastne narodnogospodarske samostalnosti. Ako ni manjša država že krepka v veliki obrtniji tudi, in ravno vsled sezidanih železnic ji je že manj možno okrepiti se ekonomski. In Srbija ni bila pripravljena zato, da bi mogla tekmovali z lastnimi izdelki. Takó jo utegne tuje proizvodstvo zadušiti za vselej in popolnoma; ekonomska zavisnost od tujih narodov je takó neizogibna. Ne ekonomski, ne vojni razlogi niso silili Srbije do stavljenja prog pred časom, za njo primernim. Srbija je zemlja kmetiška, in zato ni bilo treba take naglosti. Ona, ker ni pripravljena za svetovno konkurencijo, postane lehkó „slamka medžu vihorovi“, grabac močnih i silnih.

Srbija je jako podobna kolonijam v Afriki, Ameriki in Aziji, kjer jih Evropa osvaja in veže z železnicami na svojo korist. Kakor postajejo te kolonije prost predmet eksploatacije, in kakor se ta kultura evropska odziva i moralno, i materijalno, i nacijsalno, tako isto je gotovo verojetno, da pride nekako takó tudi Srbija do tega, „kad se dotle ni pobrinula i sastarala da i politički i ekonomski ojača.“ Mnoga znamenja so že pri odprtji po-

slednjega kosa Belgradsko-Solunske drage pokazale, da slutnja ni brez podlage.

Mi moramo obžalovati — pravi „Odjek“ dalje —, da se je pri nas mislilo na železnico že tako rano in davno, a skoro ništa, ništa se nije radilo da Srbija privredno (gospodarski) ojača i osnaži se, da so njena privredna snaga podigne, in njej pravi kapisal **narodni rad** uveliča. Posledice naše dosadašnje državne ekonomske politike, posledice našega upravo nerada na privrednom razvijanju naše domovine, železnička lokomotiva će sad još brže i strašnije na vidik izneti. Odgovornost za to pred istorijom će istina nositi oni političari srpski, čijoj je mudrosti i pameti bilo povereno vođenje Srbije putem privrednog napredovanja i razvijanja za poslednjih 20—30 godina, ali — Srbiji ta odgovornost neće ništa pomoći! —

Črnogorsko parobrodsko društvo napreduje že toliko, da se društvo ustanovi že zdaj, in da plavba utegne začeti že letos. Nadejajo se, da se tega meseca zbere delniško društvo, katero hoče putem vse urediti in, kakor pravi „Glas Črnogorca“, cijelot radnji dati stalau oblik, pokret i pravac. Srečno da Bog dá!

Naš vrli „Srpski List“, ki izhaja v Zadru, je že dvakrat na prvem mestu spregovoril o črnogorskem „Imovinskem ali državljanskem zakoniku“, in objavlja telegrame carja Aleksandra III. in kneza Nikole. Zahvaljuje se modrosti Nikole, ki je z lastno skrbjo, z lastnim pregledovanjem dosegel, da je ta zakonik popolnoma osnovan iz pravnih običajev naroda. „Današnja je nauka utvrdila, da se zakoni stvaraju po potrebama i po **duhu svakoga naroda**. . . . Nijemci stali su u najnovije doba učiti svoje stare običaje i svoje pisane zakone, podigli su katedre na universitetima za istoriju njemačkog prava, postali su propovjednici nove nauke. U nas je Bogišić stao prvi svestrano proučavati slavenske pravne običaje i prvi zauzeo katedru slavenskog prava u Rusiji. . . . Omenja potem list, kakó so nanese posebne okolnosti, da je jeden del srbske narodnosti ohranil pisano jedno osobito ustanovo, in sicer na Kranjskem. Za turskih naskakov in navalov je namreč Avstrija sprejemala begunce iz srbskih zemelj in jim je hranila stare posebnosti. Izmed ostalega je bila priznana kućna ustanova srpska, t. j. zadruga. „I baš ovijeh dana, kad je na Centinju proglašen zakonik, naročiti odbor vijećao je u Zagrebu, kako bi se zakonom zadruga štitila“. . . Črnogorski narod je gotovo osvojil vse naše najbolje pravne običaje v imovinskem pogledu, in ti običaji so gotovo vredni uvaženja.“ — Knez Nikita je poslал na dan proglašenja ta telegram Aleksandru III. v Gačino: *Благодаремъ великодушной помощи блаженнопочившаго Императора, Вашего Августейшаго Оца, и Вашего Императорскаго Беличательства, могао сам на данашњој скупштини прогласити грађански законик мојој земљи, сачињенъ*

ученог доктора Богичића. Овим поводом узимам слободу подићи Вашему Императорском Беличанству, у име моје и мога народа, најтоплију и најпонижнију благодарност за ово, као и за свако добротворство, које не прекидате милостиво указивати Црној-Гори, — Никола.

Car je odgovoril tako:

„Искренно радујем обнародовању Гражданског законика и отъ души желаю, что бы мѣра эта, способствуя успѣху благихъ начинаній Вашего Высочества, послужила

новымъ залогомъ и мирнаго развитія и благоденствія черногорскаго народа. — Александръ.“

Knez je telegrafoval tudi Bogišiću, ki je bil ta čas v Parizu, ter mu v zahvali naznanil, da mu je podelil „veliki krst Данилова прва степена. Bogišić se je se ve da takoj zahvalil in čestital v slavo, koju stekli jučerašnjom svetkovinom.“

Črna Gora se naravno po svoje razvija; lep zgled drugim narodnostim, drugim državam!

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je imelo 23. maja svojo 18. sejo. Društveno finančno stanje je ugodno. Blagajništvo bo novcev razmerno naglalo tudi pri slovenskih posojilnicah na Koroškem. Ako ne bo izgube, bo izdajala družba tudi knjižico za slovensko mladino. Prične jo s slavnostnim spisom za 40-letnico cesarja Fran Josipa I. Prošnja za podaritev knjig šolski občini ob jezikovni meji se usliši. Gledé kraja prihodnje velike skupščine se bo sklepalo v prihodnji seji.

Strokovna šola za šivanje čipek in umetno vezanje v Ljubljani se otvori najbrže še letos. Štela bo 4 učne moči: vodjo, 2 učiteljici in pomočnega učitelja. Učna uprava bo dajala na leto nad 3000 gld. podpore, druge stroške pa mesto. — Ali je že skrbljivo za primerno slovensko terminologijo v taki šoli?

Državni zbor na Dunaji je dovršil za zdaj svoje delovanje. Mnogo govorov, mnogo stavkov je bilo navrščenih, ki so premišljevanja vredni gledé na Avstrijo samo, a gledé teženj in nadaljnega razvijanja raznih narodnostij posebe, kolikor se dostajajo te razprave avstrijskih Slovanov, objavi tudi „Slovanski Svet“ polagoma najimenitnije in tehtnije odstavke raznoterih izjav, trditev, dokazov, protidokazov, in pojasnil. Nekateri predmeti ne zastarajo, ker so načelne vsebine, in ker se tudi zastopniki in narodi gledé na posebne težnje ne spreminjajo tako naglo. Toliko laže bo torej našemu listu, da zadosti dotičnim nalogam tudi gledé na državnozborska obravnavanja.

Obrt s „Planinko“ so pričeli pod Predelom, zadnji slovenski občini, proti koroški meji. A. J., posestnik v Spodnjem Logu, ima vsejanih na 100.000 planink (očnica, Edelweiss), katere pošilja na Nemško, a Nemci jih pošiljajo celó v Ameriko.

b) Ostali slovanski svet.

Govori poslancev koroškim Slovencem! „Sl. N.“ od 29. maja v članku „Po budjetni debati“ objavlja jako srečno misel v naslednjih stavkih: „Ko bi koroški Slovenci imeli politično društvo, morala bi mu biti prva naloga, da bi vse govore, kar so jih slovenski poslanci doslé v državnem zboru imeli o koroških razmerah, počenši z govorom dr. Vošnjaka 1. 1882. do danes zbralo v knjižico ter spravilo med slovensko ljudstvo na Koroškem. To bi bilo najboljšo sredstvo, vzbujati narodno zavest.“ — Kaj, ko bi rodoljubi nabrali

primerno vsoto, s katero bi založništvo „Mira“ tiskalo in razpošiljalo tako knjižico med koroške Slovence?

Matica Hrvatska. Kolikor je znano, so začeli Slovenci pridno vpisavati se v Hrvatsko Matico, ker dobivajo lepih knjig po zmerni ceni. Hrvaški listi pa se pritožujejo, da Hrvatje sami se premalo vpisujejo v ude prekoristnega književnega zavoda. Ravno zdaj je čas za novo naročbo.

Hrvaško gledališče, kakor poroča Zagrebski „Dom i Svet“, je imelo 16. maja srečen dan: bil je tega dne „prikazivan izvoren komad z dobrim uspehom, a to je svakako riedkost za naše pozorišče. Predstavljan je igrokaz u četiri čine pod naslovom „Zabluda matere“ od gospoje Hermine Tomičke.“ List pravi, da je gradivo srečno izbrano, dobro hrvaški pisano, ter se nada, da pisateljica obdari Hrvate še s kakim delom.

Dr. Živny, izdajatelj „Parlamentärjev“, biva zdaj v Peterburgu. Tu so objavili ruski listi njegov kulturni program, ki priznava potrebo obstanka Avstrije. Listi stvar premišljujejo in priznavajo, da so načela „Parlamentärjeva“ prava. V Avstriji pa je začela vedno modra in nezmotljiva „Politik“ napadati ali celó smešiti ta program. Jednako je isti list napadal Lamanškega, ki je Čehom povedal nekoliko britkih, a na podstavi dejstev izpregovorjenih resnic. „Čas“, „Krom. Noviny“ in tovariši pa so jo tudi že zasolili glasilo češkega kluba in drugim. O vsem več prilično.

Českoslovinski spolek v Pragi je začel dejanski podpirati slovenske zavode. Društvo pristopi kot ustanovnik k „Matici Slovenski“. „Narodni šoli“ je poslal 30 gld. podpore za društvene blage namene. Jednako je poslal slavni češki in slovenski rodoljub g. Jan Lego v imenu spolka družbi sv. Cirila in Metoda 20 gld., potem 20 gld. „Družbi sv. Mohora“, 5 gld. „Dramat. društvu“, 10 gld. „Glasbeni Matici“. Ta slovenski prevod češke pripovedke „Nebesa“ je spolek odločil slovensk. prelagatelju primerno nagrado. Odločila se je tudi večja vsota v podporo slovenskim dijakom, ki bi se učili na češkem vseučilišči. — Društvo živi še le 2 meseca.

Frant. X. Jos. Beneš, arheolog in pisatelj češki, je umrl 20. maja v Pragi, v 72. letu starosti, in je bil pokopan pri veliki soudeležbi Praškega občinstva. L. 1857. je bil imenovan konservatorjem kraja Čáslavskega. Po povratu iz Italije, kamor je bil šel preiskavat starorimske spomenike, se je ustanovil v Pragi. Mnogo stavbenih spomenikov se je na Češkem popravilo po njegovem na-

vodilu. Ravno se je bil napravil, da bi se obnovila staroslavna basilika sv. Jurja na Hradčanech v prvotnem krasnem slogu, pa ni dočakal tega. Mnogo zaslug ima v domači arheologiji, in je o svojih trudih tudi mnogo pisal. Blag mu spomin.

„Blagotvornost“. Slovenska (slovaška) sv. cerkev v Pešti se je obrnila k mestu s prošnjo v privoljenje 5000 gld. izredne podpore za popravo cerkve, ker se dajejo take in še obilnije podpore tudi drugim cerkvam. Glavno-mestna finančna komisija je dovolila to podporo „z izrazom da pričakuje, da bo ta cerkev delovala na korist madjarizacije“. Pojasnila za to pač ni treba, pristavljajo „Nar. Nov.“

Slovenske (slovaške) „sirote.“ „Nar. Nov.“, pa tudi „Parl.“ in drugi listi poročajo to-le: „Aradi Közlöny“ v št. 137. od 19. maja poroča novo reč, katera jasno dokazuje, zakaj gre tu prav za prav. Ne mali otroci, ki potrebujejo oskrbovanja, ampak dekleta 12—15 letne, se imajo spraviti na doljnje kraje (namreč Ogerske), in to zdrava, sposobna za delo, katera se morajo že same oskrbovati in živiti. A so še zatelebani ljudje, kateri ne razumejo naše vznemirjenosti!

Františka Stránecká, češka narodna pisateljica, je umrla 27. maja v Brnu, v 49. letu starosti. Zbirala je marljivo narodne povesti in pesmi, a bila je sama pesnica globokega narodnega čustva in izvrstna nežna pripovedovalka v svojih umotvorih. Nekoliko njenih del je objavila „Moravska biblioteka“, druga zbirka je izšla pod imenom „Některé črty od Frant. Stránecké“, itd. V češki književnosti ima častno mesto.

L'Austrie Slave et Romaine: Ta časnik, ki opisuje razmere avstrijskih narodov, je prepovedan na Ogerskem in zdaj tudi na Cislitanskem. Drž. poslanec grof Kovnic s tovariši je 5. t. m. vpraval trgovskega ministra, iz kakih vzrokov se je list prepovedal v tostranskih deželah.

Pavle Jovanović, slavni srbski slikar, je razstavil nekoliko svojih slik v „galeriji slik“ v Londonu. Angleži ogledujejo in z veliko pohvalo občudujejo njegove slike. Posebni umetniški duh da govori iz slike: Črnogorci z ujetniki vračajo se z bojišča.

Stipendiji. Slovansko blagotvorniteljno Obščestvo v Peterburgu je ustanovilo 24 stipendij po 1000 rubljev. Te bodo dobivali slovanski dijaki medicine, ki niso ruski podaniki. Prednost bodo imeli Črnogorci in Bolgari.

O Majkovu, ruskem odličnem pesniku je izšla v Peterburgu životopisna knjižica s podobo. Podoba in životopis prinašajo tudi avstrijski slovanski ilustrirani listi.

Prževaljski, polkovnik ruski, znani potnik in izsledovalec srednje Azije, odpotuje zdaj naravnost v Tibet ter se nadeja, da prodre do Hlase, prestolnice Dalaj Lamine. Prževalskij gre na dve leti; troški so mu dani iz iz osebnih carjeve blagajnice.

Nov časopis. Drž. ruski svetovalec Puzirevskij je dobil dovoljenje v izdavanje časopisa pod imenom „Славянская корреспонденция“, katera bo posvečena slovanski stvari. V listu se bodo navajali odlomki iz slovanskih listov s slovanskega stališča. Izhajal bo po dvakrat na teden.

Ravnopravnost. Iz Peterburga naznanjajo, da upravni senat je rešil jezikovo vprašanje pred sodnijami v baltičkih gubernijah, in sicer takó, da pred sodnijo pripada jednako pravo jeziku ruskemu, nemškemu, latškanu in etskemu. Doslej je bil v teh krajih uradni jezik nemški. Razun tega je senat zrušil dosedanje nem-

ško-fevdalno ustanovljenje, da je pripadalo pravo, obračati se na apelacijsko sodnijo le meščanom in plemičem, ko je bilo priti kmetu osebno pred prizivno sodnijo. Zdaj ima tu kmet jednake pravice z drugimi stanovi.

Grško-katoliška sinoda. Metropolit Sembratovič je dobil od papeža in ministra bogočastja dovoljenje, da skliče provincijalno sinodo cerkve grško-katoliške po predpisu reda te cerkve. Takega cerkvenega zbora ni bilo, odkar je Galicija pridružena Avstriji. Sinoda bo na podzimo v Levovu, v navzočnosti treh ruskih škofov galiških.

Ruski vladni list v Berlinu. „Nov. Vr.“ naznanja, da v vladnih krogih ruskih mislijo na izdavanje ruskega oficijoznega organa z nemškim jezikom, da bi imelo nemško občinstvo o ruskih rečeh primerniše poučenje, nego mu jih podajajo nemški listi.

Ruske železnice. Za poslednjih 7 let je bilo v Rusiji sezidanih železnih drag (prog) 5.576 vrst. (Vrsta je večja od kilom. za 67 met.). Te proge stojé 225 mil. papirnih rub. in 24.8 mil. metalnih rubljev. Veči del teh železnic bo dovršen letos. Zdaj namerjajo staviti železnico po Sibiriji. Ta proga bo znašala 4000 vrst. Preiskovanje, kod bo šla ta črta, mora se dovršiti do konca l. 1889.

Zakaspiška železnica. V dan koronanja carja Aleksandra III., 27. maja t. l. se je odprla železna draga (proga) do Samarkanda. Železnica pričinja pri Uzunada na Kaspiškem morji, vede na pošev proti jugovzhodu do kraja Dušak, potem se obrača proti severovzhodu čez Mrv, dalje še bolj proti severu, kjer je kraj Čardžuj blizu jako široke reke Amu-Darja, do mesta Buhara in od tod bolj naravnost proti vzhodu do mesta Samarkand. Železnica vede čez ploden, malo rodovit in popolnoma peščen svet. Ta svet je ves ruski, kakor spada srednja in severna Azija politično ali pa dejanski pod rusko oblast.

Ta novo odprta draga je dolga 1350 vrst ali okoli 1500 kilom. Zidala sta jo dva inženirska bataljona vojakov pod vodstvom ruskega generala gubernatorja Annenkova; Annenkov je glavni tvornik te proge. Sezidali so jo kljub velikim težavam zastran sveta, materijala in drugih potreb v treh letih, in sicer, če ne vštevamo vzdrževanja vojakov, za 25 milijonov papirnih rubljev, po 18.500 rub. vrsto. To je nenavadno ceno, če pomislimo, kakó zidajo železnice v Evropi. A svet do Samarkanda je delal take težave, da je menilo celó mnogo strokovnjakov, da bi ne bilo možno staviti železnice po takih tleh, po takih krajih. Na reki Amu-Darja je most od 3½ vrste dolžine.

Železnica je neocenljivo velikega pomena za ruski narod, za rusko državo, in sicer v trgovskem, strategičnem, kulturnem in političnem pomenu. Trgovina z bombažem bo za ruske tovarne takoj vplivna, vse druge strani pa pokažejo v bodočnosti, kolikega pomena da so. Vse to čuti ruski narod, a ob odprtji proge so ruski listi vendar skromno opisavali ta velikanski korak ruskega napredka. Belgradski „Odjek“ vpraša po pravici: Kakó opisujejo pa židovski listi veliko manjša in nepomenljivejša podjetja? Dà, velik narod se vede z dostojnim ponosom tudi pri velikih činih!

Slovaki v Ameriki. „Nova Vlast“: časopis američanskih Slovkov, napominja v 2. št. Slovake v Zjedinjenih državah, naj jednotno postopajo tudi gledé na volitve na kongres. Naj se dajo zapisati med volilce. Morda, da se prigodi, da bodo imeli Slovaki prej zastopnika na washingtonskem kongresu, nego v ogerskem zboru.

KNJIŽEVNOST.

Dr. Zarnikove zbrane spise izdā „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Levstikova literarna ostalina, katero, raztreseno po raznih miznicah, škatljah in zabojih, sta uredila Emil Guttman in dr. Starč obseza, kakor obširniše objavlja „Lj. Zvon“, št. 6. t. i. naslednje oddelke: slovarsko gradivo, študije, razne spise neslovenskih knjig, bučelstvo, Vodnikova prozajična dela s komentarjem in komentar k Vodnikovim pesmim, gradivo za izdavo slovenskih in nemških poezij Preširnovih s komentarjem, Levstikove pesmi, zbrane, do malega vse že natisnene, z raznovrstnimi varijantami: vseh okoli 250, potem Levstikove prozajične spise, privatna pisma. Jezikoslovne spise porabi g. prof. Pleteršnik za slovenski slovar, ostale spise pa izdā Ljublj. knjigar Bamberg do novega leta.

Stritarjevih spisov je izšel doslej 46, snopič, ki nadaljuje „Pogovore“.

Zgodovina farā ljubljanske škofije. V. zvezek: Zgodovina Šmarške fare na Dolenjskem. Spisal † Jan. Volčič. Lastna založba. Tiskal J. Krajec v Novem Mestu. 1887. 8, 129. str. Cena po pošti 65 kr.

Slovanstvo ve svojih zpēvech. (Slovanstvo v svojih spevih, pesmih, napevih). Zbornik narodnih in znarodnjenih (udomačenih, znamenitejših) pesmij vseh slovanskih narodov. Urejuje, harmonizuje in izdaje Ludovik Kuba v Poděbradech. Izšlo je doslej 37 snopičev. 36. in 37. snopič obsežata pesmi ruske (velikoruske). Doslej priobčeni zvezki obsežajo maloruske in velikoruske, poljske, češke, moravske, slovenske (slovaške), lužiške pesmi. Kmalu pridejo na vrsto jugoslovanske pesmi. Delo je razdeljeno na 10 knjig; nekatere teh so že dovršene.

Kubovo delo nima enakovrstnih med drugimi narodi; z njimi si je pridobil izdajatelj — urednik, ki je ob enem skladatelj, neprecenljivih zaslug, in po pravici zaradi tega sluje povsod po slovanskih deželah.

Društvom, učiteljem in gojiteljem petja in glasbe vseh slovanskih narodnostij ni možno dovolj toplo priporočati tega dela, katero je ob enem gledé na tisk in vso tehniško izvršbo odlično in po ceni brez prilike. Snopič po 32 str. vel. 8. stoji namreč 40 kr. Vseh 37 dosedanjih snopičev, obsegajočih 938 pesmij in v celoti 1385 harmonisacij stoji s pošto samo 12 gld. 95 kr. Novim naročnikom je možno znesek splaćevati mesečno po 1 gld. Vsakdo se zaveže naročiti se na vse delo. Adresa preprosto: Ludvik Kuba v Poděbradech (Češko).

Geografija Rusi. Czast' persza. Roman Zaklinavskij. V Levovu. 1887, št. 147. To je o poljskem jeziku pisano kratko zemljepisje avstrijskih, t. j. galiških, bukovinskih in ogerskih Rusov.

Исторія Чрне Горе. (Historija Črne gore). III. Zvezek. 16 kr. Narodna biblioteka bratov Ivanovićev v Pančevu.

Poviest Venecije, v zasebnem življenji, spisal Benečan prof. cav. P. G. Molmenti. To delo je preložil na hrvaško Iv. Rabar, kr. gimn. prof. v Oseku. On pozivlja na pred-

plačo 1 gld. 6 kr.; izvirnik stoji 7 lir in obseza 30 pol. Denar se pošilja g. Rabarju v Osek do srede junija t. l.

Бѣмонисъ Мамуе Чрнеке. („Ljetopis Matico Srpske“.) Urejuje A. Hadžić. Knjiga 153. 1888. Zvezek prvi. V Novem Sadu. Srbska tiskarna dr. Svet Miletića. Cena 70 kr.

Русская библиотѣка. Похождения Чичикова или Мертвѣя души. (Ruskaja biblioteka). Mrtve duše. Ruski spisal N. V. Gogolj. 1., 2., 3. in 4. snopič I. zvezka. S podobo avtorjevo. „Ruska biblioteka“ izhaja v Levovu od aprila 1887 v mesečnih snopičih, po 3 do 4 pole velikih. Ona obseza proizvode imenitniših ruskih pisateljev. K tekstu vsakega umotvora je priložen pojasnjen slovar. Cena za celo leto znaša samo 2 gld. 40 kr., katera se pošilja ali uredništvu „Червоной Руси“ ali pa izdajatelju J. N. Pelehu v Levovu, Bljacharskaja ulica št. 5. — Delo „Mrtve duše“ je preložil L. Podgoriški tudi na slovenski jezik, in je je izdala „Sl. Matica“.

Нѣмецкій самоучитель рускаго языка, Месковскаго. Mieskowski's Lehrbuch zur praktisch-theoretischen Erlernung der Russischen Sprache. Drugi nespremenjeni natis. St. Peterburg. V komisiji Avg. Deubnerja, Nevskij. prosp. 28. 1888. I del. Pisatelj te slovnice je poučeval mnogo let tujce v ruskem jeziku; on pozna napake učencev in drugih slovničarjev. Po vsem tem njegovo slovnico jako hvalijo kot velepraktično, zlasti tudi gledé na pravila in vaje v pravilnem izgovarjanji. Drugi del slovnice pisatelj že pripravlja. Ta prvi obseza VI + 342 stranij velike 8°.

Иллюстрированные листы. „Живописное Оboзрѣніе“ (Živopisnije Obozrenje) Umetstveno-literaturni časopis, tednik, v velikem formatu. Program: Izvirni in prevedeni romani, povesti, pravljice iz ruskega in zamejnega življenja; opisavanje potovanja po Ruskem in od drugod; životopisi in nekrologi; kritične razprave, pregled knjig; naučni spisi; poročila o umetstvenih razstavah i. t. d. Letnina 12 gld., Adres: Главна контора Невскій пр., д. Nr. 68 — 40. Peterburg. — „Страхопудъ“, (Strachapud), satiriško-politiški časopis, z literaturno prilogo „Бесѣда“ (Beseda), izhaja po 2krat na mesec, v Levovu. Urednik: O. A. Mončalovskij. Letnina za oba lista 8 gld., za samo „Strachopudъ“ 5, za „Besedo“ pa 4 gld. „Strachopudъ“ je ilustrovan.

Историческая Христоматія новаго періода руской словесности. (Istoričeskaja christomatija novago perioda ruskoj slovesnosti). Tom I. in II. Sestavil A. Galachov. Peto izdanje. Peterburg.

Живитъ обичаји Срба-границара (Življenje in običaji Srbov-graničarjev), zbral in priredil za tisk Nikola Begović. Knjiga se dobiva samo pri pisatelji v Karlovcu. Cena 1 gld.

Popravki. Št. 10. „Sl. S.“ str. 145, 21. vrsta od zgoraj na desni beri: težišče nam. teržišče; str. 167, 17. vrsta od spodej na desni beri: Grot nam. Grof; str. 168., 18. vrsta od zgoraj na levi beri: Wiša, Morave, Moravice nam. Hiša, Norave, Noravice; str. 168., 17. vrsta od spodej na desni beri: Демевая nam. Детева.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravištvu „Narodne Tiskarne“ dopisi uredništvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.